

Jaarverslag Stichting Huis Bergh 2021

KASTEEL
HUIS BERGH

Jaarverslag Stichting Huis Bergh 2021

Versie 2

Vastgesteld door het bestuur van Stichting Huis Bergh

d.d. .. juni 2022

Mr. J.C. van Hasselt, voorzitter Stichting Huis Bergh

Woord vooraf

Inleiding, missie, visie en doelstellingen

1. Publiek & programma

Activiteiten uitgelicht

Activiteiten door het jaar heen

Bezoekcijfers

2. Museale collecties & Archief

Behoud en beheer

Projecten: Restauratie 'Kroning van Maria' 'Kroniekenhandschrift'

Verwervingen en bruiklenen

Archief

3. Kasteelcomplex & monumenten

Instandhouding

Kasteelcomplex

Monumenten

Project: bouw materieelloods

4. Landgoed, groene en archeologische monumenten

Instandhouding

Toezicht en handhaving

Projecten: Joodse begraafplaats, Loolaan, Galgenberg

Optimaliseren parkeerplaats

5. Bedrijfsvoering & financiën

Organisatie

Commerciële activiteiten

Financiën

Verkorte jaarrekening

Subsidiënten, sponsors en schenkers

Woord vooraf

2021 belooft voor Stichting Huis Bergh een bijzonder jaar te worden. In dit jaar is het namelijk precies 75 jaar geleden dat dr. J.H. van Heek de ‘Stichting tot Instandhouding der Goederen en Rechten van het Huis Bergh’ in het leven riep.

Het jubileum is luister bijgezet met een bijzondere tentoonstelling over het in 2017 verworven 15de-eeuwse Kroniekenhandschrift ‘Kracht van kronieken, het oudste geschiedenisboek van Gelderland komt thuis’. Het volledige handschrift komt later nog in transcriptie op de website. Tegelijk met de opening van de tentoonstelling op 20 augustus 2021, verscheen een wetenschappelijke publicatie waaraan tal van wetenschappers uit Nederland, Vlaanderen en Duitsland meewerkten. Op diezelfde dag verscheen ook een publieksboek bij de tentoonstelling van de hand van prof. dr. Johan Oosterman van de Radboud Universiteit.

Hoewel de tentoonstelling gelukkig gewoon doorgang kon vinden, werd 2021 wederom een ‘Coronajaar’. Het kasteel moest verplicht gesloten blijven voor het publiek van 1 januari tot begin juni en vanaf 19 december tot 29 januari 2022. Net als in 2020 kwam het erop neer dat het kasteel 145 dagen open was terwijl dat ongeveer 250 dagen geweest had kunnen zijn.

Tijdens de laatste lockdown, op 22 december, ontving Stichting Huis Bergh het verheugende nieuws dat de aanvraag voor de POM-status deze keer, bij de vijfde poging, is gehonoreerd, een mooie bekroning van dit jubileumjaar.

Mr. J. C. van Hasselt, voorzitter bestuur

Inleiding

Huis Bergh is een indrukwekkend, veelomvattend landgoed. De kern wordt gevormd door een machtig middeleeuws kasteel met bijbehorende tuinen en parkbos 'De Plantage', een museale collectie middeleeuwse kunst van internationale allure en een huisarchief dat teruggaat tot in de dertiende eeuw. Voorts omvat het landgoed bossen en landbouwgronden en een groot aantal monumentale panden in 's-Heerenberg en omgeving zoals het 16de -eeuwse kasteeltje 'De Boetzelaersborg' en de 15de-eeuwse torenmolen, de oudste van Europa. Ten slotte ook een aantal archeologische monumenten waaronder de Motte Montferland, de grootste motte van Nederland en een van de grootste van Noordwest-Europa.

Het landgoed, eeuwenlang eigendom van de heren en vervolgens graven Van den Bergh en hun erfgenamen, is in 1912 gekocht door J.H. van Heek, een industrieel uit Enschede. Hij heeft met eigen middelen gezorgd voor de restauratie en het onderhoud van het ensemble. Zijn passie, het verzamelen van middeleeuwse kunst, heeft geresulteerd in een bijzondere collectie in het kasteel die voor het publiek toegankelijk is.

In 1946 brengt Van Heek zijn bezittingen onder in een stichting, genaamd 'Stichting tot Instandhouding der Goederen en Rechten van het Huis Bergh'. De statutaire doelstelling van de stichting luidt als volgt. 'De stichting heeft ten doel het kasteel Huis Bergh met de daarin ondergebrachte verzamelingen als monument van geschiedenis en kunst en de daarbij behorende bossen en landerijen als natuur- en landschapsreservaat voor de gemeenschap te bewaren. Zij richt haar streven ook op het behoud van andere historische gebouwen, natuurgebieden en terreinen van landschappelijke waarde en kan deze aan haar bezittingen toevoegen'.

Missie

In lijn met de statuten en in de geest van de erflater is de volgende missie geformuleerd.

Kasteel Huis Bergh met de daarbij behorende landgoederen, monumenten, museale collecties en archieven in uitstekende staat van onderhoud brengen en houden en er ruime bekendheid aan geven.

Visie

Huis Bergh is een ensemble van een kasteel en een landgoed. Het toont ruim 800 jaren geschiedenis. Tot dit complexe ensemble behoren diverse rijks- en gemeentemonumenten die in de streek beeldbepalend zijn.

Steeds meer mensen genieten vitaler en langer van hun pensioen en zijn op zoek naar interessante culturele uitstapjes waarbij natuur en cultuur gecombineerd kunnen worden. Huis Bergh en het omringende landgoed lenen zich daar bij uitstek voor.

Mensen, m.n. jonge mensen en gezinnen met kinderen, zijn op zoek naar beleving en het kasteel en bijbehorend landgoed speelt daarop in.

In het kasteel zijn aan de hand van de museale en archiefcollecties drie onderwerpen uitgelicht:

1. De heren en graven Van den Bergh en hun erfgenamen, hun kasteel en landgoed

2. De persoon van dr. J.H. van Heek, zijn visie op kasteel en landgoed, en zijn betekenis voor het geheel
3. De collectie laatmiddeleeuwse kunst van internationale allure, door dr. J.H. van Heek tot stand gebracht.

Doelstellingen

Vanuit de missie en visie werkt Huis Bergh permanent, deskundig en zo mogelijk digitaal en duurzaam aan de realisatie van de volgende zes doelstellingen:

1. Openstelling van het kasteel voor het publiek
2. Openstelling van de tuinen, het parkbos en de bosgebieden voor het publiek
3. Instandhouden, ontsluiten en presenteren van de museale collecties en archieven
4. Instandhouden van het kasteelcomplex en de tot het ensemble behorende monumenten
5. Instandhouden van de landgoederen
6. Mogelijkheid en ruimte bieden voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs ten behoeve van bovenstaande punten.

Aan de realisatie van deze doelstellingen is in 2021 verder gewerkt. De resultaten vormen de inhoud van dit jaarverslag.

1. Publiek & programma

Het jaar 2021 is, net als 2020, in alle opzichten een uitzonderlijk jaar vanwege de gevolgen van de COVID-19 pandemie, m.n. vanwege de daardoor verplicht beperkte openstelling van het kasteel voor het publiek. Het kasteel is van 1 januari t/m 8 juni en van 19 december t/m 28 januari 2022 gesloten voor het publiek.

Activiteiten uitgelicht

Feest! Weet wat je viert

Het educatieve programma voor alle basisschoolleerlingen ‘Feest! Weet wat je viert’ stelt vragenderwijs de betekenis van feestdagen centraal aan de hand van de kunstcollectie in het kasteel. Het is een samenwerkingsproject van Museum Catharijneconvent in Utrecht met musea verspreid over heel Nederland. Huis Bergh is trots dat het zich tot deze groep mag rekenen.

Kunnen in 2020 slechts 3 klassen van 2 verschillende scholen met in totaal 64 schoolkinderen deelnemen aan dit programma, in 2021 kan het programma helemaal niet plaatsvinden. In de eerste plaats niet door de verplichte sluitingsperiodes en in de tweede plaats niet doordat de scholen, in de periodes waarin het kasteel wel open mag zijn, geen excursies mogen of kunnen organiseren vanwege eigen richtlijnen en de vakantieperiodes.

In de Sinterklaastijd kiest Huis Bergh elk jaar een thema uit de verhalen rond Sinterklaas dat wordt uitgewerkt tot een educatief programma. In 2019 was dat bijvoorbeeld het thema van de drie jongens in de ton. Ruim 2000 leerlingen uit het basisonderwijs hebben hier toen aan deelgenomen. Voor dit jaar is het gekozen thema: Sinterklaas redt zeelieden van de verdrinkingsdood. Net als in 2020 moet ook in 2021 helaas worden besloten af te zien van dit jaarlijkse project.

Dit thema komt, zij het losjes, ook terug bij het jaarlijkse Sinterklaasweekend ‘Welkom bij de Sint’, voor(groot)ouders en (klein)kinderen. De belangstelling hiervoor is meestal ook heel groot, met in 2019 ruim 2400 bezoekers. Net als in 2020 moet helaas ook dit jaar, op het laatste moment, worden besloten af te zien van dit jaarlijkse project. Reeds gekocht kaartjes worden terugbetaald of blijven geldig voor de editie van 2022.

In de kersttijd organiseert Huis Bergh ook jaarlijks een programma voor basisschoolleerlingen in het kader van Feest! In 2019 trekt dit 345 schoolkinderen. Net als in 2020 moet helaas worden besloten ook af te zien van dit jaarlijkse project.

In totaal bezoeken slechts 456 schoolkinderen het kasteel met een educatief programma. Het aantal is dramatisch lager dan in 2019 (en zelfs lager dan het aantal van 939 in 2020) doordat veel scholen hun uitstapjes vanwege de COVID-19 pandemie hebben geschrapt of opgeschort.

Ridderslag

Kinderen kunnen in gezinsverband, dit jaar alleen in de periode van 9 juni tot 19 december, elke zondagmiddag deelnemen aan de activiteit 'Ridderslag'. Kinderen en hun (groot)ouders leren dan, in middeleeuwse kledij gestoken, hoe het toegaat op het kasteel in de middeleeuwen en hoe je het van page tot ridder brengt en van jonge dame tot hofdame.

Muntslag

Dit jaar kunnen de muntmeesters vanaf 9 juni tot en met eind september aan de slag op de eerste en laatste zondag van de maand en in het zomerseizoen (juli-augustus) ook op elke donderdagmiddag. Uiteindelijk vinden er dit jaar muntslagen plaats voor in totaal 198 bezoekers (ter vergelijking: in 2020 zijn slechts 8 muntslagen voor in totaal 16 personen gehouden).

In de maanden buiten het seizoen van 1 april t/m eind september vinden er geen Muntslagen plaats.

Tuinrondleidingen en landgoedwandelingen

In 2021 is besloten naast de tuinrondleidingen ook landgoedwandelingen aan te bieden. Hiervoor zijn nieuwe vrijwilligers geworven. De landgoedwandeling is 96 keer geboekt. Een groot succes dus.

Ieders Museum Gelderland

Huis Bergh neemt sinds medio 2019 deel aan dit project van Erfgoed Gelderland met een project voor alleenstaande ouderen. In samenwerking met Welzijns- en cultuurorganisatie Welcom in Montferland organiseert Huis Bergh een interessant uitstapje in en rond het kasteel voor alleenstaande ouderen. Vanwege de pandemie kan het uitstapje, net als in 2020, niet worden georganiseerd.

Escaperoute

Vanaf 7 december 2019 kun je in kasteel Huis Bergh in 's-Heerenberg een spannende escape route spelen. Met het spelen van deze erfgoedgame voorkom je dat het verhaal van Gelderland gewist wordt door het kraken van codes en het oplossen van puzzels. Spelenderwijs en op een uitdagende en leuke manier komen de deelnemers in aanraking met de Gelderse cultuur en de collectie van het museum. Vanwege de verplichte sluitingen en in de periode van de tentoonstelling 'Kracht van kronieken' dat een eigen educatief programma heeft, is de Escaperoute helaas bijna niet gespeeld dit jaar.

Seizoenstentoonstelling 'Kracht van kronieken. Het oudste geschiedenisboek van Gelderland komt thuis'

In 2021 staat van 21 augustus tot 15 november een uitzonderlijke tentoonstelling gepland met de titel: 'Kracht van kronieken. Het oudste geschiedenisboek van Gelderland komt thuis', ter gelegenheid van het jubileumjaar 75 jaar Stichting Huis Bergh. De tentoonstelling is gewijd aan het zeer bijzondere 15de-eeuwse Kroniekenhandschrift dat Huis Bergh in 2017 heeft verworven met steun van de Vereniging Rembrandt en vele andere fondsen. Het stamt uit het midden van de 15de eeuw en voorin staat het wapen van de familie Van den Bergh, de bewoners van kasteel Huis Bergh.

De tentoonstelling is uitzonderlijk wat betreft de omvang, de kwaliteit en de kwantiteit van de bruiklenen uit binnen- en buitenland, de inzet van een bijzonder groot aantal wetenschappers, resulterend in twee begeleidende publicaties, de begeleidende film, het begeleidende educatieve project en de bijdragen van een groot aantal landelijke en regionale fondsen.

De verwachtingen zijn dan ook hoog gespannen. Maar door de COVID-19 pandemie verliepen zaken anders dan verwacht. In de eerste plaats was het steeds spannend of de tentoonstelling gewoon doorgang zou kunnen vinden. Van januari tot begin juni 2021 is het museum verplicht gesloten. Medewerkers, ook van andere organisaties, moeten zoveel mogelijk thuis werken. De voorbereidingen vinden dus plaats in een lastige periode. Verder verloopt het aanvragen van de bruiklenen in 2020 door de COVID-19 pandemie ook moeizaam. Van veel bruiklenen is daardoor pas laat duidelijk dat ze zullen komen. Gelukkig is er uiteindelijk slechts één organisatie waarmee geen contact te leggen valt waardoor één bruikleen uiteindelijk niet komt.

Ook bij het tot het stand komen van de film en het educatieve project zorgen de COVID-19 maatregelen voor spannende momenten. Toch kunnen beide op tijd gereed zijn. De feestelijke opening, op 20 augustus, kan doorgang vinden, zij het met veel minder genodigden en met andere restricties.

De periode waarin de tentoonstelling voor het publiek was te zien, werd niet door verplichte sluiting bekort. Wel golden er aanvankelijk maatregelen voor toegang en bezoek zoals verplicht reserveren, een maximum aantal bezoekers per ruimte en anderhalve meter afstand houden. Per 25 september waren al deze maatregelen van de baan maar vanaf 6 november moesten de musea, dus ook Huis Bergh, werken met een Coronatoegangsbewijs. Waarschijnlijk mede door de steeds wisselende maatregelen en doordat het publiek 'ontwend' was culturele activiteiten te bezoeken, viel het aantal bezoekers aan de tentoonstelling uiteindelijk tegen. Het waren er ruim 7.000, terwijl op 15.000 à 20.000 was gerekend. Kortom: COVID-19 liep als een rode draad door ons project zowel in 2020 als in 2021.

[Sneak preview](#)

De sneak-preview, een voorproefje van de tentoonstelling, met extra media-aandacht, zou plaatsvinden in het voorjaar van 2020. Tot tweemaal toe kon deze niet plaatsvinden (noch in het voorjaar, noch in het najaar) zodat deze uiteindelijk is gepland in het voorjaar van 2021. Helaas moesten de musea dicht blijven tot begin juni zodat de sneak preview voor het publiek slechts een paar weken te zien was. Wel vond in april een persbijeenkomst plaats die zorgde voor mooie publiciteit in de aanloop naar de tentoonstelling.

Omdat er nog maar weinig over de inhoud, de illustraties, het opdrachtgeverschap en de exacte datering bekend is, wordt besloten het manuscript eerst grondig te onderzoeken. Daartoe wordt allereerst, in 2019, een transcriptie gemaakt door tal van wetenschappers onder redactie van dr. Jeanne

Verbij-Schillings en dr. Ingrid Biesheuvel. Daarna volgt in datzelfde jaar een call for papers voor een wetenschappelijke bundel, onder redactie van prof. dr. Wim van Anrooij en dr. Jeanne Verbij-Schillings. Ruim 20 wetenschappers uit binnen- en buitenland geven gehoor aan de oproep. Zij brengen de wetenschappelijke publicatie tot stand die de nodige informatie levert voor de tentoonstelling. Begin 2020 komen zij bijeen op Huis Bergh voor een tweedaags symposium om de resultaten van hun onderzoek af te stemmen met de resultaten van het onderzoek van hun collega's. Tegelijk met de opening van de tentoonstelling, 20 augustus 2021, verschijnt de publicatie onder de titel: 'Het Berghse kroniekenhandschrift. Ontstaan, inhoud en functie van een laatmiddeleeuws geschiedenisboek', uitgegeven door Uitgeverij Verloren.

Prof dr. Johan Oosterman schrijft een publicatie voor een breder publiek over het conflict in Gelre tussen graaf Arnold van Gelre en zijn zoon Adolf, dat zich afspeelt in de tijd waarin het kroniekenhandschrift tot stand is gekomen. In zijn publicatie, getiteld: 'Het Berghse kroniekenhandschrift. Begin van de Gelderse geschiedschrijving' neemt hij de integrale tekst van de kroniek van Gelre uit het handschrift op, met de vertaling. Deze kroniek blijkt heel bijzonder want het is de oudst bekende kroniek van Gelre. Dat rechtvaardigt de ondertitel van de tentoonstelling: 'Het oudste geschiedenisboek van Gelderland komt thuis'. Ook deze publicatie verschijnt op 20 augustus 2021.

Dr. Hanneke van Asperen realiseert als gastconservator de tentoonstelling, te zien in vier ruimtes in het kasteel. Voor deze tentoonstelling wordt de Troonzaal tijdelijk ontruimd en een deel van de Van Heek galerij. Het is voor Huis Bergh een uitzonderlijk groot ruimtebeslag.

De kern van de tentoonstelling vormt de opbouw van het handschrift. Eerst komt toelichting op het wapen voorin en de familie Van den Bergh, daarna op de geestelijke kronieken, te beginnen met de Pausenkroniek en vervolgens de kronieken van de bisschoppen van Luik, Keulen, Münster en

Utrecht, en ten slotte op de wereldlijke kronieken, te beginnen met de geschiedenis van de Roomse keizers, gevolgd door de kronieken van Gelre, Kleef, Mark, Holland en Brabant. Ook de iconografie van de pentekeningen komt uitvoerig aan de orde met zowel voorlopers van de tekeningen in het Berghse handschrift als contemporaine en latere. Op de Van Heek galerij zijn alle latere kronieken en geschiedenissen van Gelre/Gelderland te zien.

Hierbij een kort overzicht van de meest bijzondere bruiklenen op de tentoonstelling:

Het Remissorium Philippi uit het Nationaal Archief, de Chroniques van Jean Froissart uit de KB (afb., hertog Willem I geknield voor de Franse koning), de Rijnlandse Historie Bijbel uit de Staatsbibliotheek zu Berlin, het Manuscript van de Heraut Hendrik van Heessel uit de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in Antwerpen, de Maan- en Klaagbrief aan Karel van Gelre uit het Archief van Zutphen en de verguld zilveren koormantelgesp van Ermgard van den Bergh, abdis

van het Stift Elten, uit de schatkamer van de St. Martini Kirche in Emmerich.

Vanwege deze kostbare en kwetsbare bruiklenen zijn speciaal voor de tentoonstelling klimaatvitruines aangeschaft. Ook is geïnvesteerd in een klimaatinstallatie voor de Troonzaal en de Oude Bibliotheek, waar de handschriften zijn tentoongesteld en in een extra ontvochtiger.

Voorts is voor de afhandeling van het bruikleenverkeer een externe registrator ingehuurd. Voor de beoordeling van de conditie van de bruiklenen is gebruik gemaakt van de diensten van de vaste, externe, restaurator van Huis Bergh, Pauline Marchand.

Bij de tentoonstelling is een audioguide gemaakt met teksten in het Nederlands, Duits en Engels. De bijschriften zijn in het Nederlands, met vertalingen in het Duits en Engels in handzame tekstboekjes.

De vormgeving van de tentoonstelling is uitgevoerd door Frans Hesselink Vormgevingsbureau. De tentoonstellingswanden zijn, zeer milieuvriendelijk, uitgevoerd in karton. Zodat ze na afloop van de tentoonstelling goed zijn te recyclen.

De film is gemaakt door René Arendsen Producties en Shaun Leyden Mintamatics en Duits ondertiteld. De Habsburgerzaal is

ingericht als filmzaal. Hierin was de 15 minuten durende film te zien waarin de bezoeker wordt meegenomen in de geschiedenis van het handschrift.

Het educatieve project is opgezet en uitgewerkt door de educatieve werkgroep van Huis Bergh, bestaande uit vrijwilligers die tegen een vrijwilligersvergoeding werken. Kinderen kregen bij de kassa een losbladig interactief boekje mee dat zij zelf konden invullen, inkleuren en inbinden. De eigenlijke tentoonstellingsruimte van het kasteel was ingericht als educatieve ruimte waarin werd uitgelegd hoe een handschrift tot stand komt en waarin het digitale educatieve project was te zien dat onderdeel was van het gehele educatieve project. Het digitale project gaat over een koetsongeluk op het kasteel en leert de kinderen dat je een zaak vanuit verschillende perspectieven kunt bekijken, net als het conflict tussen graaf Arnold en zijn zoon.

En dat geschiedenis dus ook altijd is gekleurd door het gekozen perspectief. Het boekje gaf de

kinderen ook in de andere ruimten van de tentoonstelling opdrachten om uit te voeren en het boekje verder in te vullen.

De feestelijke opening was op vrijdag 20 augustus in de St. Pancratiuskerk, op ca. 100 meter van het kasteel. Hier mochten uiteindelijk, vanwege de coronamaatregelen, 120 gasten worden ontvangen. Gastspreker was prof. Dr. Johan Oosterman en het openingswoord is uitgesproken door de Commissaris van de Koning, drs. J.C.G.M. Berends (afb.).

Op 21 augustus vindt de Gelredag plaats in het kasteel met focus op de tentoonstelling, rondleidingen en lezingen. Ruim 300 mensen komen die dag naar het kasteel, waaronder veel gezinnen met kinderen die enthousiast met het boekje aan de slag zijn gegaan.

Op 4 september is een bijeenkomst georganiseerd voor de Ridders van Huis Bergh die ook een financiële bijdrage aan de tentoonstelling hebben geleverd.

Op zondag 12 september is een open dag georganiseerd voor alle inwoners van de gemeente Montferland om het kasteel, de tentoonstelling en het landgoed te bezoeken. Ruim 600 belangstellenden komen die dag een kijkje nemen, waaronder veel gezinnen met kinderen.

Zondag 19 september heeft de gastconservator, dr. Hanneke van Asperen, een inleiding gehouden bij de tentoonstelling voor ruim 50 zeer belangstellende Vrienden van Huis Bergh.

Een bijeenkomst van de Hendrickje Cirkel van de Vereniging Rembrandt met ca. 30 personen, gepland op 11 november, kan uiteindelijk niet doorgaan vanwege de oplopende coronabesmettingen.

In de eerste twee weken na de opening is er een campagne geweest met grote reclameborden op strategische plekken in Nijmegen, Arnhem, Doetinchem en Zutphen.

Aan de subsidiënten van de tentoonstelling is een overzicht toegestuurd met alle artikelen die over de tentoonstelling zijn verschenen in magazines en kranten. Rond de opening van de tentoonstelling zijn artikelen verschenen in landelijke magazines zoals Vind en Kunstschrift en in regionale magazines, zoals Numaga en Old Ni-js, en in regionale kranten. Op 23 september verscheen een lovend artikel in de NRC.

Alle historische verenigingen in Gelderland en in voormalig Gelders gebied in Limburg en Duitsland zijn aangeschreven met een persbericht en een affiche.

Er is dus volop aandacht geweest voor de tentoonstelling in de pers en via toegezonden informatiemateriaal. Hiermee heeft de tentoonstelling ruim 7.000 bezoekers getrokken. Helaas veel minder dan verwacht. De onzekerheid door corona heeft hierbij zeker een rol gespeeld. Landelijk gezien hebben de musea in de periode waarin ze open mochten zijn dit jaar 30% minder bezoekers getrokken.

Vanwege de kwetsbaarheid van de getoonde handschriften, is de tentoonstelling slechts drie maanden te zien geweest. Daarom is al in een vroeg stadium overwogen de tentoonstelling, zonder de bruiklenen, maar met het educatieve project en de film, in 2022 een doorstart te geven. Zodat meer jeugdige bezoekers kunnen deelnemen aan het educatieve project en meer bezoekers de film en de tentoonstelling, in afgeslankte vorm dus zonder de bruiklenen, kunnen zien.

Bovendien verschijnt in het voorjaar van 2022 'Het verhaal van Gelderland', een vierdelige Gelderse geschiedenis onder eindredactie van prof. dr. Dolly Verhoeven. Een mooie gedachte om dan het oudste naast het jongste geschiedenisboek van Gelderland te kunnen presenteren aan het publiek.

Hoewel het aantal bezoekers achter is gebleven bij de verwachtingen, heeft de tentoonstelling verder in alle opzichten aan de verwachtingen voldaan.

Aan de beide publicaties hebben meer dan 20 wetenschappers uit Nederland, België en Duitsland meegewerkt. De meesten kenden Huis Bergh en zijn collecties nog niet. Zij zijn allen zeer onder de indruk geraakt van de prachtige verzameling middeleeuwse handschriften en middeleeuwse kunst die het kasteel herbergt.

De tentoonstelling, het educatieve project en de film maken volgend jaar een doorstart zodat meer bezoekers ervan kunnen genieten.

Huis Bergh heeft met dit project bewezen een grote tentoonstelling met bruiklenen van gerenommeerde instellingen uit binnen- en buitenland, zoals de Staatsbibliotheek zu Berlin, de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience te Antwerpen en de KB en het Nationaal Archief in Den Haag, aan te kunnen, zowel in de handling van de objecten als in het op het juiste peil houden van temperatuur en luchtvochtigheid.

Bovendien zijn er nu goede contacten gelegd met vele musea, archieven en bibliotheken voor de toekomst. Met name: Museum Kurhaus Kleve, Kreisarchiv Kleve, de schatkamer Sankt Martini in Emmerich, Schnütgen Museum Köln, Staatsbibliotheek zu Berlin, Universitätsbibliothek Heidelberg, Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience te Antwerpen, TU Delft Library-Trésorcollectie, Nationaal Militair Museum, Gelders Archief, Regionaal Archief Nijmegen, Regionaal Archief Zutphen, KB Den Haag, Nationaal Archief Den Haag, Huis van het Boek Museum Meermanno Den Haag,

In de kringen van de historische verenigingen en de liefhebbers van middeleeuwse handschriften heeft Huis Bergh verder gebouwd aan zijn naamsbekendheid met deze tentoonstelling. Een enthousiaste reactie: ‘... Het was voor ons drieën zeer de moeite waard, met volop verrassingen. Met name, omdat we manuscripten ontdekten met afbeeldingen, waarvan we alleen de reproducties kenden en nu het origineel konden bestuderen. Bijv. onze hertog Willem I van Gelre, waarvan maar zeer weinig afbeeldingen zijn, maar in de vitrinekast lagen er twee naast elkaar: uit de *Remissorium Philippi* en Gerijt Potter van de Loo’s illustratie over de verzoening bij Körrenzig in 1388 uit Jean Froissart’s kronieken. Bovendien de houtsnede van *Die jeeste van Julius Caesar*. Het zag er allemaal mooi uit, duidelijk en verzorgd...’

De begroting van het project tentoonstelling en publicaties tezamen was gesteld op een bedrag van € 287.000, inclusief het tweedaagse symposium, de sneak preview, film en het educatieve project. In het dekkingsplan is rekening gehouden met een bedrag van € 247.000 aan inkomsten uit fondsenwerving en een bijdrage van Huis Bergh van € 40.000. De fondsenwerving leverde het beoogde bedrag op.

Activiteiten door het jaar heen

Januari-maart

Het jaar start in een lockdown met een verplichte sluiting die voor de musea duurt tot begin juni. Ook het Kasteelcafé Heeren Dubbel houdt noodgedwongen zijn deuren gesloten. In de logeertorens kan nog wel worden overnacht. Ondanks de verplichte lange sluiting zijn de volgende activiteiten te vermelden in het eerste kwartaal.

Vorig jaar zijn in het en rondom het kasteel opnames gemaakt voor Zapp Detective, een jeugdserie van KRO/NCRV. In deze spannende dramaserie blijkt er een Geheim Genootschap van influencers te bestaan. Deze elf bepalen de gehele onlinewereld. Maar iemand komt achter hun geheim en wil hen één voor één uitschakelen. Het zijn in totaal 8 afleveringen, de start van de serie is op zaterdag 9 januari. Huis Bergh is te zien in aflevering 5, 6 en 7 die zijn uitgezonden vanaf zaterdag 6 februari om 9.50 uur op NPO 3.

In de Gelderlander, editie Achterhoek, verschijnt op zaterdag 16 januari een paginagroot artikel over de drukte in het Bergherbos. Door de lockdown is wandelen nog het enige verzetje voor het publiek. Bij het artikel is een interview met de BOA van Huis Bergh, Pieter van Helden.

Eind januari is de nieuwe seizoensflyer gereed, op tijd voor de jaarlijkse Toerismebeurs in Kalkar, die dit jaar evenwel niet door gaat vanwege de coronacrisis.

Op 7 februari valt in de Achterhoek een dik pak sneeuw waardoor Huis Bergh verandert in een sprookjesachtig winterkasteel. Door de grote hoeveelheid sneeuw, de harde wind en de lage temperaturen zijn alle medewerkers 8, 9 en 10 februari gedwongen thuis te blijven. Het is te gevaarlijk met de fiets of de auto op pad te gaan. Wel wordt ervoor gezorgd dat er looppaden sneeuwvrij worden gemaakt en gehouden voor de gasten in de logeertorens.

Ondanks de zeer winterse omstandigheden arriveren op maandag 8 februari de gasten die een overnachting in de Ronde Toren hebben geboekt. Ook de nacht van 6 op 7 februari zijn beide torens bezet. De gasten van de Platte Toren hebben voor twee nachten geboekt. Alleen de gasten die op 7 februari de Ronde Toren hadden geboekt, hebben hun verblijf opgeschort, vanwege code rood die dag.

Terwijl het kasteel gesloten is voor het publiek verzorgt Heeren Dubbel in de maand januari met succes 'Coffee to go'. Vanaf 15 februari sluit ook Heeren Dubbel zijn deuren, voor de reeds lang geplande renovatie van de keuken.

Vrijdag 26 februari was de uitvaartplechtigheid op Huis Bergh van de heer Goderd van Heek, de een na jongste zoon van dr. J.H. van Heek, die op 21 februari vredig is ingeslapen te midden van zijn dierbaren, op 97-jarige leeftijd. Met hem is de generatie kinderen van dr. J.H. van Heek verdwenen. Door de geldende coronamaatregelen konden maximaal 50 personen de bijeenkomst bijwonen. Ca. 180 personen volgden de plechtigheid in de Habsburgerzaal via een livestream-verbinding. Vele (oud)-medewerkers bewezen 'mijnheer Goderd' de laatste eer door een erehaag te formeren bij aankomst van de rouwauto, voorafgegaan door een doedelzakspeler, op de voorburcht. Uiteraard met inachtneming van de anderhalve meter afstand regel. De (oud)medewerkers waardeerden het dat zij op deze manier toch uiting konden geven aan hun warme gevoelens voor 'mijnheer Goderd', een graag geziene gast bij openingen, medewerkersbijeenkomsten en uitstapjes.

De bijeenkomst in het kasteel verliep soepel en harmonisch. Na de toespraken vormden de 50 genodigden een erehaag op de hoofdburcht en werd de kist buiten geplaatst, met de bloemen eromheen. Het weer was prachtig zonnig. Ondanks de beperkingen kon iedereen, ook op afstand, de plechtigheid goed volgen.

Vrijdag 12 maart is de renovatie en herinrichting van de keuken van kasteelcafé Heeren Dubbel gereed zodat het café in het weekend weer open kan voor 'coffee to go'.

Op zondag 14 maart zijn de bestelde puzzels van het kasteel in wintertooi opgehaald in de museumwinkel. Veel mensen visten vorig jaar achter het net en maakten gebruik van de mogelijkheid een puzzel na te bestellen. De puzzel is daarmee een doorslaand succes gebleken.

Het aantal torenovernachtingen in het eerste kwartaal is opmerkelijk hoog. Het bedraagt in januari 11. Gezien het feit dat horeca en winkels zijn gesloten, valt dit aantal niet tegen. Het valt ook niet negatief op in het rijtje 2016-2021. Het zijn er in 2016: 4, in 2017: 15, in 2018: 8, in 2019: 20 en in 2020: 16. Het aantal torenovernachtingen bedraagt in februari: 26 (in dezelfde maand in 2020: 21 en in 2019: 17) en in maart 25 (in 2020: 18 en 2019: 21).

April-juni

Op 1 april zou de seizoensopenstelling starten. Door de COVID-19 pandemie blijven de poorten echter gesloten.

Van 17 april t/m 16 mei zou er voor het publiek een sneak preview te zien zijn, met het kroniekenhandschrift opengeslagen op de pagina met het wapen van de heren van Bergh. Omdat de musea op zijn vroegst pas open mogen per 26 mei, is de publieksopening van de sneak preview verschoven naar die datum of de datum waarop de musea daadwerkelijk weer open mogen gaan. Helaas is er wel een absolute einddatum: 27 juni, de datum waarop wordt gestart met de ontruiming van de troonzaal en de oude bibliotheek om deze vervolgens in te kunnen richten voor de grote tentoonstelling 'Kracht van kronieken'. Wel is volgens plan op 16 april de pers, in tijdsblokken, uitgenodigd voor een 'hanteersessie' op vrijdag 16 april. Achtereenvolgens kwamen journalisten van Regio8, de Gelderlander, het Stan Huygens Journaal van de Telegraaf en De Stem van

Montferland. Ook aanwezig was de voorzitter van de Hendrickje Cirkel van de Vereniging Rembrandt, vanwege hun steun bij de aankoop van het handschrift in 2017. De gastconservator, dr. Hanneke van Asperen, liet de pentekeningen in het handschrift zien en beantwoordde vragen van de pers.

Om toch iets te hebben voor de Museumweek van 19 t/m 15 april, heeft filmmaker Patrick Spoel een film gemaakt van de preview, met een interview met de gastconservator en flitsen van de dag. Deze film was vanaf 19 april te zien op de site van de Museumweek en op die van Huis Bergh.

Op 18 april was er weer een Open Toptrouwlocatieroutedag, dit keer alleen op afspraak. Vijf aanstaande bruidsparen zijn langs geweest. Ze waren enthousiast over de mogelijkheden die het kasteel heeft te bieden.

Op 26 april vond de jaarlijkse lintjesregen weer plaats in het kasteel, in beperkte vorm, met alleen naaste familie en koffie buiten, 'take away'.

29 april was er online overleg met Mijke Pol, directeur van het Erfgoedfestival, over de editie van dit jaar waarin Huis Bergh een van de 10 hoofdlocaties wordt. Het houdt in dat een kunstenaar tijdens een verblijf 'residency' in het kasteel iets maakt wat centraal staat bij de opening van het Erfgoedfestival op 3 oktober. Waarschijnlijk wordt 'onze' artiest Rico, van Rico en Sticks.

Op 2 mei mocht het terras van Heeren Dubbel weer open, van 12.00 tot 18.00 uur. Helaas telde maand mei dit jaar weinig warme en zonnige dagen. Maar het begin was er. Het kasteel moest de poorten nog gesloten houden.

Het concert dat op 16 mei uitgevoerd zou worden door Odayin trio (en dat eerst gepland stond op 6 april 2020) is verplaatst naar zondag 7 november.

Hoewel het er aanvankelijk naar uitzag dat de musea op 26 mei de deuren weer mochten openen, is het tijdstip verplaatst naar 9 juni. Het bood wel de mogelijkheid het nieuwe kassa- en reserveringssysteem tijdig te installeren en operationeel te krijgen, ook met instructie aan alle vrijwilligers die ermee gaan werken. In februari heeft Stichting Huis Bergh met succes opnieuw een beroep gedaan op het Kickstart Cultuurfonds voor een bijdrage om de financiële gevolgen van de coronacrisis te verlichten. Deze keer ontving de stichting een bijdrage van € 14.100 voor een nieuw kassa- en reserveringssysteem. In 2020, toen er voor het eerst verplicht met het vooraf reserveren en betalen van tijdsblokken gewerkt moest worden, bleek het gebruikte kassasysteem niet gemakkelijk uit te breiden met een reserveringssysteem. Het gaf veel gedoe. Daarom is, met succes, een aanvraag gedaan voor een bijdrage bij genoemd fonds.

Op 25 mei bezocht een klein gezelschap rond de ernstig zieke Alyssa het kasteel op initiatief van Stichting Make a wish. Speciaal voor haar zijn een Ridderslag en een Muntslag georganiseerd.

Om de maand mei fleurig af te sluiten: de rhododendrons in de Plantage stonden prachtig in bloei. Na een koude, natte start, eindigde de maand met een paar zomerse dagen.

Zondag 6 juni was de eerste seizoensopenstelling van de torenmolen in Zeddam. Veel later dan anders, door de Covid-19 pandemie. De opkomst was best aardig.

Woensdag 9 juni heropende het kasteel zijn deuren voor de bezoekers, met een nieuw kassa- en reserveringssysteem, dankzij een forse financiële bijdrage van het Kickstart Cultuurfonds. Het aantal bezoekers viel de eerste dag en de dagen erna nog behoorlijk tegen. Dit blijkt een landelijke trend. De mensen moeten er weer aan wennen dat de musea open zijn. De loop is eruit.

Op donderdag 24 juni vond de eerste rondleiding voor scholieren dit jaar plaats: voor leerlingen van de dorpsschool in Halle.

Het aantal torenovernachtingen overtrof in het tweede kwartaal alle verwachtingen. In april bedroeg het aantal 27. Ter vergelijking: in april 2020 bedroeg het aantal slechts 5. In april 2019 30. Het lijkt erop dat we nu op het normale niveau zitten, ondanks COVID-19 waardoor de horeca alleen open is voor take away en voor winkelen een afspraak gemaakt moet worden. Het aantal torenovernachtingen in de maand mei was bijzonder hoog. Het waren er ruim twee keer zoveel als in april van dit jaar en als in mei vorig jaar. Ter vergelijking: in mei 2019 waren het er 34, in mei 2020: 20 en mei 2021 43. Het aantal torenovernachtingen overtrof in de maand juni wederom het aantal van vorig jaar (39) en van 2019 (31). Het waren er 47.

Juli-september

Vanaf zaterdag 2 juli is er weer een nieuw Klompenpad open voor wandelaars. Het Staickheimerpad is een rondwandeling van zeventien kilometer door het heuvelachtige buitengebied van Stokkum, deels over Huis Bergh gronden. Het Staickheimerpad, een oude naam voor Stokkum, start bij café 't Klaphek en gaat onder meer door 't Broek en het Bergherbos, langs graanakkers waar patrijzen vertoeven en langs de molen Düffels Möll en kasteel Huis Bergh.

Zondag 4 juli vond alsnog het eerder vanwege corona uitgestelde concert van Stichting Kasteelconcerten plaats. Het was het eerste concert van deze organisatie in het kasteel. Het was uitverkocht. Vanwege corona was er een aangepast programma dat twee keer achter elkaar werd uitgevoerd met beide keren 50 personen (het geldende maximum voor de Habsburgerzaal). Uitgevoerd werden twee dansen uit de tijd van de Zonnekoning, destijds uitgevoerd te Versailles, op Airs de fanfares en Airs champêtres. Uitvoerenden waren de leden van het Barokensemble Odyssee en danseres Mojca Gal.

Net als vorig jaar doet Huis Bergh ook dit jaar mee met het Erfgoedfestival. Dat wordt georganiseerd door Mijke Pol van Erfgoed Gelderland in de maand van de geschiedenis, oktober dus. Huis Bergh is dit jaar een van de 'hoofdacts'. Dat wil zeggen dat er een bekende Nederlandse artiest een weekje 'in residency' komt. Op Huis Bergh is dat Rico, een bekende rapper/hiphop artiest. Rico is op 3 juni komen kennismaken met ons en met het kasteel. Hij is heel enthousiast! Zie zijn berichtje hiernaast. In de maand juli komt hij een paar nachten logeren in de gastenafdeling. Hij schrijft dan een nummer geïnspireerd door de omgeving en dat nummer (en de andere 9 artiesten doen dat dan ook)

brengt hij te gehore tijdens de opening van het Erfgoedfestival op 3 oktober in de Vereniging in Nijmegen.

Tien kunstenaars, geïnspireerd door tien Gelderse erfgoedlocaties. Dat is het Erfgoedfestival 2021 met als thema 'Aan het werk'. Beleef het rondom de Maand van de Geschiedenis – van 3 t/m 31 oktober 2021. Huis Bergh doet ook mee: Van 14-18 juli komt Phreako Rico hier logeren en laat zich inspireren door het kasteel en de omgeving. Op 3 oktober laat hij zien wat het resideren op Huis Bergh hem opgeleverd heeft. De opening van het Erfgoedfestival is online te volgen. Voor meer informatie:

<https://erfgoedfestival.nl/event/rico-kasteel-huis-bergh/>

Na ruim overleg met vele betrokkenen zijn deze maand twee bankjes teruggeplaatst. De bankjes waren verwijderd van de stadswal omdat ze 's avonds vaak gebruikt werden door hangjeugd. Vanwege de COVID-19 pandemie maar ook anderszins is dit niet wenselijk. De jongeren maakten veel lawaai, lieten troep achter en gooiden zelfs ruitjes van de torens in. Doordat ze dichtbij het kasteel stonden, hadden overnachters in de torens last van de herrie. Het ene bankje staat nu op een deel van de stadswal dat 's avonds niet aantrekkelijk is en het andere langs de gracht, waar felle verlichting is en de nabijheid van het verpleeghuis.

Deze maand vonden weer vier pianoconcerten plaats in het kasteel van het Euregio Rijn-Waal Muziekfestival. De toegang tot de concerten is gratis. Uitvoerenden zijn jonge musici uit de hele wereld die op deze manier concertervaring opdoen.

Woensdag 21 juli trad Michal Oleszak uit Polen op, met werken van J.S. Bach, Fr. Chopin, R. Schumann en S. Prokofiev, donderdag 22 juli, Aleandro Giuseppe Libano uit Italië met werken van Fr. Chopin, Fr. Liszt, C. Debussy en M. Moessorgski, woensdag 28 juli, Marija Tamkeviciute uit Litouwen met werken van D. Scarlatti, Fr. Schubert en Fr. Chopin en op donderdag, 29 juli ten slotte, Clara Strobel uit België met werken van Fr. Chopin. De concerten zijn deze keer helaas niet zo goed bezocht.

Dinsdag 27 juli waren er 253 bezoekers in het kasteel, het maximum met het huidige, verplichte tijdsblokken- en reserveringssysteem. Het was ook te zien aan het aantal geparkeerde fietsen langs de oprijlaan. Veel bezoekers komen op de (elektrische) fiets.

Nadat eerder al de klimaatvitruines zijn geleverd, zijn op vrijdag 6 augustus de wanden voor 'Kracht van kronieken' opgebouwd. Op maandag 9 augustus zijn de eerste bruiklenen gebracht: twee muntjes van Willem II van den Bergh, geslagen in de Munt te 's-Heerenberg. De muntjes zijn gevonden in uitgeworpen grond afkomstig van archeologisch onderzoek rond de Eusebiuskerk te Arnhem, met een metaaldetector. De rest van de week kwamen er meer bruiklenen en startte het inrichten van de vitrines, op donderdag 12 augustus met hulp van vaste restaurator Pauline Marchand. Ook in de week van de opening zijn er nog bruiklenen aangekomen en heeft Pauline Marchand een dag assistentie verleend. Op 20 augustus was de inrichting gereed, mooi op tijd voor de feestelijke opening, diezelfde dag.

De zaterdag na de opening was meteen de Gelredag, een dag mogelijk gemaakt door Erfgoed Gelderland. Via Radio Gelderland, de websites van Erfgoed Gelderland en Huis Bergh en een persbericht is het Gelderse publiek uitgenodigd voor een gratis bezoek aan de tentoonstelling. Ruim 300 mensen, waaronder veel gezinnen met kinderen, gaven gehoor aan de oproep. Vanaf 10.00 uur konden zij, na voorafgaande reservering van een tijdsblok, een kijkje komen nemen. De gezinnen met kinderen waren vooral afgekomen op de activiteiten voor kinderen die Huis Bergh aanbood. De dag begon om 8.00 uur met het openen van de poort en het hijsen van de vlag. 'Ridder' René Arendsen van Omroep Gelderland was vanaf dat moment op de radio te horen met interviews, o.a. met bezoekers.

Om 11.00 uur kwam ook TV Gelderland voor

opnames in de tentoonstelling en interviews die 's avonds elk uur in de nieuwsuitzending van TV Gelderland waren te zien. Mooie reclame voor de tentoonstelling. De reacties van het publiek op de tentoonstelling en de introductiefilm zijn zeer lovend.

In de zomer is een fotowedstrijd uitgeschreven door Stichting Montferland Cultuurfonds en Stichting Huis Bergh, ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de laatste, in het kader van het project 'Ode aan het Nederlandse Landschap'. De fotowedstrijd kreeg als thema mee: 'Ode aan het Montferlandse Landschap'. Iedereen is uitgedaagd om de mooiste, de meest herkenbare, unieke, karakteristieke, authentieke, liefdevolle foto van het Montferlandse landschap te maken, met max. twee foto's per persoon, in te zenden

tot 13 september. Een deskundige jury, met daarin namens Huis Bergh, Jacqueline Wissink, koos uit de inzendingen de 10 beste. Deze zijn bekend gemaakt op 30 september en worden tentoongesteld in parkbos De Plantage. Voor de beste drie waren er geldprijzen.

De laatste tijd worden er steeds vaker vissers aangetroffen die vissen in de slotgracht. Als je ze aanspreekt zeggen ze dat het mag van de Hengelsportvereniging. Ze laten zich maar moeilijk overtuigen dat dat niet het geval kan zijn want dat ze zich op privéterrein bevinden. Ze worden waarschijnlijk aangetrokken door de karpers van reuzenformaat die in de slotgracht zwemmen. Zo ook de jongens die op 4 september werden betrapt. Ze beloofden hun vangst terug te zetten en weg te gaan. Er zullen bordjes worden opgehangen en de BOA wordt op de hoogte gesteld.

De natte zomer heeft gezorgd voor een sappige appeloogst. Hoewel drie van de vier appelbomen op de voorburcht (vrij) recent zijn geplant, zijn er toch in totaal aardig wat appels, ook van de bomen in de Gaard, geplukt. Martin Weijers heeft ze naar een 'sapcentrale' gebracht. Daar zijn de appels geperst en vacuüm verpakt. Ze worden in pakken van 3 liter in de museumwinkel verkocht. Dat is vorig jaar ook gebeurd en een succes gebleken.

Met coronageld van de gemeente zijn de inwoners van de gemeente Montferland op zondag 12 september in de gelegenheid gesteld het kasteel te bezoeken en deel te nemen aan diverse buitenactiviteiten. De dag werd geopend door wethouder Van Halteren, in zijn hoedanigheid van locoburgemeester. Hij sloeg een munt op de voorburcht bij wijze van openingshandeling, die hij overhandigde aan de penningmeester van het bestuur van de stichting, Hans Scholten.

Het programma die dag was heel divers. Het Antoniusgilde hield een vendelhulde. Kinderen konden buiten spelletjes doen. De Zwarte molen was voor het eerst opengesteld voor publiek. De muntmeesters demonstreerden de muntslag en bezoekers konden zelf een messing munt slaan. In de tuinen werd uitleg gegeven door de tuinbaas, Martin Weijers, en de landgoedgidsen. In de wijngaard vertelde de familie Masselink waarom de druiven uit wijngaard Montferland het zo goed doen. En er kon ook worden geproefd. Deze Open Dag, die ruim 600 belangstellenden trok, is zeker voor herhaling vatbaar, mede dankzij de inzet van de vele, enthousiaste vrijwilligers.

Op dinsdag 14 september speelde de Amerikaanse Theatergroep, American Drama Group Europe, ADGE, tijdens hun Europese Castle Tour op de hoofdburcht van Huis Bergh Shakespeares Hamlet voor ca. 120 enthousiaste bezoekers. Het weer zat mee en dit jaar kon de voorstelling, in tegenstelling tot vorig jaar (vanwege corona), gewoon doorgaan.

Op zaterdag 18 september bezocht Emilie Gordenker, directeur van het Van Goghmuseum, vergezeld door haar echtgenoot, de tentoonstelling 'Kracht van kronieken'. Zij werd ontvangen door voorzitter Jan Cees van Hasselt, vicevoorzitter David Overbosch en bestuurslid Folef Hooft Graafland. Hierbij was ook een journalist van de Telegraaf uitgenodigd wat leidde tot het bijgaande plaatje in die krant.

In de NRC van 23 september stond een recensie van 'Kracht van kronieken' van de hand van Bram de Klerck, getiteld: 'Nepnieuws in Middeleeuwse geschiedenisboeken'. En als ondertitel: 'Kasteel Huis Bergh toont vijftiende-eeuwse boeken rondom de terugkeer van een bijzonder handschrift met de oudste kroniek van het hertogdom Gelre'. De tentoonstelling kreeg drie bollen (van vijf). Wederom mooie reclame voor de tentoonstelling.

Zondag 19 september vindt een speciale ontvangst plaats van de Vrienden van Huis Bergh. Gastconservator dr. Hanneke van Asperen houdt een inleiding bij de tentoonstelling voor z'n 50 geïnteresseerde Vrienden.

Vrijdag 24 september vond op de hoofdburcht, buiten, en in de Habsburgerzaal, vanaf 15.00 uur het jubileumfeest plaats van Lindus, de Ondernemersvereniging van de Liemers. De vereniging bestond in 2020 precies 20 jaar. Vanwege corona moest de viering een jaar worden uitgesteld. Ca. 140 gasten waren aanwezig. Na de opening door voorzitter Henk Dekker, blikte Sjoerd Geurts op ludieke wijze terug op

20 jaar Lindus. Na de pauze nam trendwatcher Richard van Hooijdonk de aanwezigen mee in de toekomst. Wat betekenen ontwikkelingen als de onderhuidse chip, sociaal en emotioneel leren via Virtual Reality en programmeerbare materie straks voor ons dagelijks leven? De middag werd feestelijk afgesloten met een borrel en eten.

Ook op vrijdag 24 september was de feestelijke opening van het klompenpad 'Staickheimerpad' door wethouder Martin Som van de gemeente Montferland, in aanwezigheid van ca. 50 belangstellenden. Klompenpaden zijn wandelroutes door het boerenland, over onverharde paadjes en vergeten doorsteekjes. Samen met vrijwilligers en met medewerking van particuliere grondeigenaren, in dit geval o.a. Stichting Huis Bergh, en Natuurmonumenten is het gelukt het Staickheimerpad te ontwikkelen. Het is het 133e Klompenpad en het 99e pad in Gelderland. Het is op 2 juli opengesteld voor wandelaars.

Zondag 26 september was er weer de open toptrouwlocatie-route dag. Het was een groot succes met ca. 12 geïnteresseerde aanstaande bruidsparen.

Het aantal betalende bezoekers aan het kasteel bedroeg in het derde kwartaal 9589. Ter vergelijking: in het derde kwartaal van 2020 bedroeg het totaal aantal betalende bezoekers 6832.

Het aantal torenovernachtingen in juli overtrof nog het aantal in 2020. Toen waren het er 49, dit jaar 54. Ter vergelijking: in 2019 waren er in juli 26 torenovernachtingen. Het aantal bedroeg in augustus 54, dit keer geen record want in augustus 2020 bedroeg het aantal 55 overnachtingen. Daarentegen was het aantal overnachtingen in augustus 2019 33. Het aantal torenovernachtingen in de maand september bedroeg 52. Iets minder dan in dezelfde maand vorig jaar (54). Maar nog steeds veel meer dan in september 2019. Toen waren het er 30.

Oktober-december

Op zondag 3 oktober was het de jaarlijkse Duitse Dag. Duitse bezoekers kregen korting op de entreprijs (tweede bezoeker gratis) en er zijn die dag zoveel mogelijk Duitstalige medewerkers ingezet. Verder waren de tekstboekjes met Duitse en Engelse teksten bij de tentoonstelling gereed. De film is Duits ondertiteld en de audiotour is ook in het Duits en Engels beschikbaar. In totaal waren er die dag 83 bezoekers, waarvan er 16 voor de Duitse dag kwamen.

Huis Bergh is dit jaar een van de locaties tijdens het Erfgoedfestival 2021, dat gedurende de hele maand oktober, tevens de Maand van de Geschiedenis, plaatsvindt in Gelderland. Tien kunstenaars hebben werk gemaakt voor het festival, geïnspireerd door tien Gelderse erfgoedlocaties. Het thema van dit jaar is 'Aan het werk'.

In het kader van het festival verbleef rapper Rico in het kasteel van 15 tot 19 juli. Rico speelde zich als Opgezwolle – samen met Sticks en Delic – begin deze eeuw blijvend in de kijker. Maar inmiddels heeft de Arubaans-Nederlandse rapper Rico (1977) veel meer op zijn cv staan. Solo en in samenwerkingen met onder andere Extince, Typhoon en Akwasi. Hij heeft zich laten inspireren door het kasteel en de omgeving bij het maken van een nieuw lied getiteld: 'Graaf McDougal'. Op 3 oktober, bij de opening van het Erfgoedfestival in De Vereeniging in Nijmegen liet hij zien wat het resideren op Huis Bergh hem opgeleverd heeft. De opening werd live uitgezonden op TV Gelderland.

Op donderdag 7 oktober bezochten 32 leerlingen in de leeftijd van 8 tot 9 jaar van de Duitse Sankt Georg Grundschule uit Hühthum bij Elten het kasteel. Ze waren op de fiets gekomen.

Op vrijdag 8 oktober was de prijsuitreiking van de fotowedstrijd met als thema 'Ode aan het Montferlandse Landschap' in het kader van het 75-jarig bestaan van Stichting Huis Bergh. De wedstrijd is georganiseerd door het Montferland Cultuurfonds en Huis Bergh. Er waren 119 deelnemers die als uitdaging meekregen de mooiste, meest herkenbare en unieke foto te maken van het Montferlandse landschap. De eerste prijs, een bedrag van €

500,- en een zilveren camera, was voor Bart Harmsen met een foto getiteld 'Montferland ontwaakt' (midden). De tweede prijs was voor Renée Velsink met een foto getiteld 'Sterke boom', die aan het Nachtegaalslaantje staat. De derde prijs (rechts) was voor een foto van het kasteel in de ochtendnevel, gemaakt door Ingrid Hendriksen-te Booy uit Australië. De 10 beste foto's worden vanaf 14 oktober tentoongesteld op billboards in de Gaarde.

Op zaterdag 9 oktober om 17.00 uur en op zondagochtend 10 oktober om 11.00 uur waren er twee exclusieve bijeenkomsten op Huis Bergh met de Zwolse rapper Rico, bekend van o.a. Opgezwolle en Fakkelbrigade. Hij vertelde tijdens een rondleiding in het kasteel, met een flinke dosis humor, over zijn belevenissen en ervaringen, opgedaan in de zomer, en liet de muziek horen die hij tijdens dat verblijf heeft gemaakt. Daarnaast kreeg de bezoeker een uniek kijkje in het gastenverblijf waar hij logeerde. Aan beide bijeenkomsten namen zo'n 20 personen deel.

Op zaterdag 23 oktober vond een excursie plaats van de werkgroep korstmossen van de Vereniging voor Veldbiologie Wageningen e.o. naar de begraafplaatsen van 's-Heerenberg om aldaar de korstmossen te bestuderen. Daarbij werd ook het kasteelterrein verkend. De werkgroep ontdekte daar een rijke vindplaats aan korstmossen op de bovenkant van de muur om de voorburcht. Daar komen naar schatting minstens 30

verschillende soorten korstmossen op voor. Iets om zuinig op te zijn, aldus een lid van de werkgroep.

Op die dag organiseerde de BOA van Huis Bergh, samen met zijn collega's van de gemeente Montferland en Natuurmonumenten, een handhavingsdag in het Bergherbos. Het bleek achteraf zijn laatste actie als toezichthoudend en handhavend BOA op de terreinen van Huis Bergh.

November

Op zaterdag 6 november vond op Huis Bergh de inschrijving plaats voor het weekend van de Nobeles Orde van de Papegay. Een internationaal samenzijn van gildebroeders uit verschillende Europese landen. Aan de editie 2021 namen ca. 150 leden deel. Jaarlijks in november verleent de "NOBELES ORDE van de

PAPEGAY" als "Orde van verdiensten" eretekens aan

gildebroeders en andere schutsbroeders die zich door hun houding, inzet of kunnen, lieten opmerken in het Europese traditionele schutterswezen. De “Nobele Orde van de Papegay” hecht veel waarde aan het specifieke en ceremoniële karakter van haar Investituur, het uitreiken van de onderscheidingen. Zij heeft tot doel: “ diegenen te eren en te honoreren welke door hun fysische inzet of morele steun bijdragen tot de instandhouding en uitstraling der schutsbroederschappen, schutterijen, gilden of gelijkaardige verenigingen of zich verdienstelijk maakten bij de culturele of sociale werking van deze verenigingen welke behoren tot het volksculturele patrimonium van Europa. “

Op zondag 7 november speelde het Odayin Trio op Huis Bergh. Hanke Scheffer, Hrayr Ter-Sargsyan en Noam Staal leerden elkaar kennen op het conservatorium van Zwolle in 2015 en spelen sindsdien samen. Odayin is ‘lucht’ in het Armeens. Ze hebben sinds de oprichting al vele concerten gegeven door heel Nederland. Op 7 november brachten zij werken van Beethoven en Brahms ten gehore brengen. Het was een geanimeerd concert voor ca. 40 aanwezigen.

Op maandag 15 november is gestart met de afbouw van de tentoonstelling ‘Kracht van kronieken’. De meeste bruiklenen zijn in de loop van de week opgehaald, de laatste in de week van 22 november. Het is enerzijds spijtig al die prachtige en unieke kunstwerken te moeten missen, anderzijds een opluchting dat alles goed is verlopen en dat de kostbaarheden weer veilig terug zijn bij hun eigenaren in Heidelberg, Berlijn, Keulen, Kleef, Emmerich, Antwerpen, Den Haag, Nijmegen, Zutphen en Arnhem. Huis Bergh heeft aangetoond een speler te zijn in de eredivisie van het bruikleenverkeer. Niet alleen, zoals tot nu toe, in het uitleenen aan befaamde musea elders maar nu ook in het op grote schaal lenen van befaamde musea en instituten elders.

De tentoonstelling heeft heel veel persberichten opgeleverd en uiteindelijk ruim 7.000 bezoekers. De inschatting was dat het er meer zouden zijn maar waarschijnlijk heeft de corona-crisis het aantal gedrukt. De bezoekers die wel zijn gekomen waren allen zeer enthousiast en verrast door de hoge kwaliteit van het tentoongestelde. De oudste bezoeker was ongetwijfeld mevrouw Van Winter, emeritus hoogleraar middeleeuwse geschiedenis aan de Universiteit van Utrecht en gespecialiseerd in de geschiedenis van Gelre (93). Ze werd begeleid door Jacobus Trijsburg, oud-directeur van Erfgoed Gelderland. Met haar leesloep heeft ze alle stukken uitgebreid bekeken en van enthousiast commentaar voorzien.

Voor de twee laatste weekenden van november stond ‘Welkom bij de Sint’ op het programma. Er waren al 2500 kaarten verkocht toen duidelijk werd dat de overheid toch weer maatregelen moest nemen om het aantal ziekenhuisopnames vanwege COVID-19 te beperken. Daarom zijn de beide weekenden afgelast. Ook de Sinterklaasactiviteiten voor schoolkinderen, gepland vanaf maandag 22 november, zijn afgezegd.

Nog tot eind november waren in De Gaarde, dagelijks in de middag, de winnende foto's te bewonderen van de fotowedstrijd van Montferland Cultuurfonds en Stichting Huis Bergh, ter gelegenheid van het 75-jarig jubileum van de Stichting.

Per 28 november zijn de coronamaatregelen weer verscherpt. Voor musea betekende het: verplicht gesloten blijven tussen 17.00 uur en 05.00 uur. Veel feesten en andere evenementen in december moesten daardoor worden geschrapt of verplaatst naar de middag. Ook andere maatregelen werden (weer) van kracht. Zo mocht een zaal maar voor twee derde van de maximale capaciteit worden gevuld, gold weer de anderhalve meter afstand en een maximum aantal bezoekers per (museale) ruimte.

Vanwege de oplopende coronabesmettingen moest dit jaar wederom 'Welkom bij de Sint' en het scholenprogramma voor Sinterklaas worden afgelast. Veel geplande kerst- en eindejaarsbijeenkomsten zijn dit jaar wederom afgelast, inclusief het eigen kerstdiner ter ere van het 75-jarig jubileum van Stichting Huis Bergh. Ook de medewerkersbijeenkomst, de tweede van het jaar, die gepland stond op 2 december kon niet doorgaan.

Vanaf 6 december zijn toch diverse zalen in het kasteel aangekleed in kerstsfeer. Museumbezoek bleef gelukkig toegestaan, zij het met strenge voorzorgsmaatregelen. Dit jaar waren de extra kerstopstellingen gepland op 11, 18, 19, 21, 22, 23, 26, 28, 29 en 30 december 2021 (en op 2 januari 2022). Uiteindelijk kon het publiek alleen op 11, 12 en 18 december genieten van het kasteel in kerstsfeer. Vanaf 19 december was het kasteel verplicht gesloten.

Voor de scholen was een speciaal programma met 'Feest! weet wat je viert' voorzien, met het kerstfeest centraal. Het moest helaas worden afgelast.

In de bestuursvergadering van 9 december heeft de huidige directeur haar ontslag ingediend per 1 februari 2022, vanwege naderende pensionering. Een opvolger is intussen ook al gevonden per die datum.

Op 12 december stond het kerstconcert in het kasteel gepland. Het kon uiteindelijk wel doorgaan maar in de St. Pancratiuskerk, waar voldoende afstand houden beter was te realiseren dan in de hal van het kasteel en waar meer bezoekers ontvangen konden worden. Ruim 80 enthousiaste bezoekers genoten van de kerstliederen van het koor The Gents.

De eigen medewerkers hebben ook dit jaar het kasteel weer sfeervol ingericht. Zij zorgen voor licht in deze donkere dagen. Kasteelbezoekers zijn ook erg blij met de kerstversiering, want de complimenten stromen binnen. Het hoogtepunt vormde ook dit jaar een metershoge echte boom in de hal.

Hoewel de meeste feesten en bijeenkomsten deze maand zijn afgezegd, was er op 10 december een bedrijfslunch in de feestelijk versierde Habsburgerzaal. Het jaarlijkse kerstdiner met de Ridders, gepland op 21 december, moest helaas worden afgezegd. De Ridders en Heeren ontvingen een aardig kerstpakket 'aan huis'.

Op 15 december bracht de afdeling Bouwkunde van Stichting Geldersch Landschap en Kasteelen een bezoek aan het kasteel. Een van de rondleiders, Winnyfred Frerix, en Abko Zweverink, de gebouwenbeheerder van Huis Bergh, hebben het gezelschap rondgeleid en op de hoogte gebracht van de funderingsproblemen.

Vanaf zondag 19 december gold weer een strenge lockdown waarbij alle musea verplicht hun deuren gesloten moesten houden voor het publiek. Helaas heeft het publiek dus alleen in het weekend van 11 en 12 december en op zaterdag 18 december kunnen genieten van het kasteel in kerstsfeer. De lockdown geldt voornamelijk tot 14 januari 2022.

Op 22 december vond, als een van de weinige evenementen die in december wel door konden gaan, een huwelijksvoltrekking plaats in de feestelijk in kerstsfeer versierde Habsburgerzaal.

Het kasteel, tuinen en parkbos zagen er die dag sprookjesachtig uit door een dun laagje rijp en sneeuw.

Op diezelfde 22ste december ontving Stichting Huis Bergh het verheugende nieuws dat de aanvraag voor de POM-status deze keer, bij de vijfde poging, is gehonoreerd. Dat betekent in de eerste plaats de erkenning dat de Stichting het onderhoud van haar gebouwen en groene monumenten goed op orde heeft en verankerd in beleid en uitvoeringsprocessen. En in de tweede plaats dat SIM aanvragen voortaan steeds worden gehonoreerd (mits wordt voldaan aan de voorwaarden uiteraard), ook voor de verhuurde panden.

De traditionele slijpbeurt van de Koninklijke Ruitervereniging Soestdijk, op donderdag 30 december, moest dit jaar, net als vorig jaar, helaas worden afgelast.

Het aantal torenovernachtingen bedroeg in oktober 45. In 2020 bedroeg het aantal 39 en in oktober 2019 26. Het aantal bedroeg in november 35. In 2020 bedroeg het aantal 13 en in november 2019 24. Het aantal torenovernachtingen bedroeg in december 22, hetzelfde aantal als in 2019 en iets minder dan vorig jaar december toen het er 27 waren.

Bezoekcijfers

De bezoekcijfers bedroegen ook in 2021 nog niet de helft van die in 2019. Oorzaak is nog steeds de COVID-19 pandemie waardoor het kasteel tot 9 juni en vanaf 19 december verplicht is gesloten. Overigens waren de bezoekcijfers wel iets beter dan in 2020. Dit is toe te schrijven aan de grote tentoonstelling 'Kracht van kronieken', die bijvoorbeeld in de maand september zorgde voor 2731 bezoekers, zelfs meer dan in september 2019 (2358).

14.909 betalende bezoekers telde Huis Bergh in 2021. In 2019 waren dat er 30.569, in 2020 slechts 12.595. Naar schatting zo'n 20.000 bezoekers zijn, net als in 2020, naar kasteel en omliggend landgoed gekomen zonder het kasteel zelf te bezoeken. Daarnaast bezocht een veelvoud aan bezoekers het Bergherbos, te voet, te paard, op de fiets of op de mountainbike.

Het aantal overnachtingen in de torens lag dit jaar op 420, hoger dan in 2020 (332) en veel hoger dan in 2019 (294).

De inkomsten uit zaalhuur bedroegen dit jaar meer dan het jaar ervoor, namelijk € 7.590,-. De inkomsten uit zaalhuur bedroegen in 2020 € 2.977,- en in 2019: € 22.850.

De inkomsten uit huwelijksvoltrekkingen en trouwreportages kwamen uit op € 5.815,-. In 2020 was dat € 5.480,-, in 2019 was dat ongeveer het dubbele: € 10.635,-.

Ter vergelijking:

Jaarbezoekcijfers	2021	2020	2019
totaal bezoek	14.909	12.595	30.569
vol tarief volwassenen	4.767	3.669	4.235
gereduceerd tarief volwassenen	1.924	811	5.530
kinderen individueel	559	792	1.222
gereduceerd tarief kinderen (scholen)	456	1.132	4.603
museumkaarthouders	3.681	5.277	8.203
bezoekers evenementen (Sinterklaas)	0	0	3.557
gezinskaarten, aantal kinderen en volwassenen	1.105	145	1.085
gratis entree	1.353	624	1.247
Duitse bezoekers	125	44	255
Corona rondleiding met gids	177		
Actie Montferlanddag	573		
Actie Omroep Gelderlands dag	314		

Deelnemers landgoedwandeling	96
Bezoekers muntslagdemonstratie	198

N.b.: Het aantal gratis entree-bezoekers in 2022 is grotendeels te verklaren door bezoekers van de opening van 'Kracht van kronieken', de gratis Vriendendag, ICOM/Rembrandtpas, 178 x entree overnachtingen van de toren en 255 kinderen onder 4 jaar.

2. Collecties Behoud en beheer

Op 11 en 12 januari vindt de jaarlijkse inspectie plaats door de vaste schilderijenrestaurator Pauline Marchand. Per ruimte en daar binnen per schilderij is gekeken wat de conditie van de schilderijen is en wat eventuele behandelingen moeten inhouden. Ook is er gecontroleerd op klaphaken, diefstalvertraging, inlijsting en achterkantbescherming. Waar mogelijk zijn de Steddy's meteen vervangen door klaphaken. De bekeken schilderijen zijn ook meteen afgestoft. Speciale aandacht is er voor de Maria Magdalena door Niccolò di Segna (inv.nr. 26) die later in het jaar als

bruikleen naar het Catharijneconvent in Utrecht is afgereisd voor de tentoonstelling Maria Magdalena. Hier is een extra controle van de toestand voor uitgevoerd en de oude lijst is gereed gemaakt als transportlijst.

Op 25 en 26 oktober heeft de schilderijenrestaurator, Pauline Marchand, de halfjaarlijkse controle van de schilderijencollectie uitgevoerd. Ook heeft zij voorbereidende werkzaamheden voor het maken van een klimaatbox getroffen. De box is voor de 'Bruiloft van Kana', naar Jeroen Bosch (inv.nr. 58), die van 7 april t/m 17 juli 2022 naar Budapest reist voor de tentoonstelling 'Between Hell and Paradise' in het Museum of Fine Arts aldaar.

Projecten

Het grootste project in 2021 was de jubileumtentoonstelling 'Kracht van kronieken'. Omdat het aanvragen en afhandelen van de bruiklenen, het uitnodigen en begeleiden van de koeriers en het regelen van het transport veel tijd vergde, is tijdelijk een extern registrator ingehuurd, Dienke van der Kuijl. Zij heeft er, samen met de collectiebeheerder, voor gezorgd dat de afwikkeling van de bruiklenen en alles wat daarmee samenhangt soepel is verlopen.

Pauline Marchand, de vaste schilderijenrestaurator, heeft bij de op- en afbouw van de tentoonstelling in totaal 3 dagen (2 bij de opbouw en 1 bij de afbouw) geholpen bij het uit- en inpakken en de toestandcontroles van de bruiklenen.

Huis Bergh heeft in 2020 toegezegd mee te werken aan het landelijke project rond de herdenking van 450 jaar 'geboorte van Nederland'. De gemeente Montferland werkt ook mee evenals het Stadsmuseum Bergh. Het gaat om het project 'Samenwerkingsverband 1572', rond het ontstaan van de Republiek der Nederlanden.

Bij de herdenking staan naast Willem van Oranje andere belangrijke historische personen centraal, onder wie Willem IV van den Bergh.

Het drieluik met inv.nr. 371, 'Altaar met de Kroning van Maria, de heilige Elisabeth van Thüringen en de heilige Catharina van Alexandrië' van gepolychromeerd lindenhout door een navolger van Veit Stoss, ca. 1510-1520 gemaakt te Neurenberg, is op 1 juli vervoerd naar het restauratieatelier van Aleth Lorne in Nijnsel. De restauratie is mede mogelijk gemaakt met financiële steun van de Vereniging Rembrandt en zal geruime tijd in beslag nemen. Omdat de Troonzaal, waar het werk hangt t/m 14 november wordt ingericht met werken voor de tentoonstelling 'Kracht van kronieken', komt deze periode voor restauratie goed uit.

Inventarisnummer 26 is een paneelschildering voorstellend Maria Magdalena, herkenbaar aan de zalfpot in haar linkerhand. Het is een werk van Niccolò di Segna (1ste helft 14de eeuw) uit Siena, gemaakt ca. 1335-1340. Het werk is voor de tentoonstelling 'Maria Magdalena' als bruikleen naar Museum Catharijneconvent. De tentoonstelling loopt van 25 juni t/m 9 januari 2022. Later, vanaf 11 oktober, is ook het Brugse missaal, inv.nr. 285, nog als bruikleen naar die tentoonstelling gegaan.

Inv.nr. 740, Meester van de Magdalena legende, Brussel, ca. 1492-94, Filips de Schone, is op 8 juli weer terug op Huis Bergh van een bruikleen aan het Hof van Busleyden te Mechelen voor de tentoonstelling 'Kinderen van de Renaissance. Kunst en opvoeding aan het Habsburgse hof (1480-1530)'.

Eind juli is een klimaat-installatie geplaatst. Een aantal bruikleengevers aan de tentoonstelling 'Kracht van kronieken' stelde hoge eisen aan het klimaat in het kasteel. Om daaraan te voldoen is de installatie aangeschaft. Deze is geplaatst in het 'boudoir' de ruimte tussen de salon en oude bibliotheek. Het apparaat bestrijkt in de eerste plaats de troonzaal en de oude bibliotheek en verder ook de Habsburgerzaal en in mindere mate het trappenhuis en de hal.

Door deze klimaatinstallatie zal het klimaat op de hele begane grond, m.n. in de zomer, veel beter te regelen zijn. Dit heeft niet alleen voordelen voor de collectie maar zeker ook voor de medewerkers en bezoekers. In de hete zomers van 2019 en 2020 werd het wel erg warm in het kasteel. Daardoor kregen medewerkers de neiging de ramen open te zetten voor frisse lucht. Dat is evenwel voor het behoud van de collecties niet wenselijk. De verwachting is dat met dit apparaat, voor de collectie en voor de mensen, de temperatuur beter te regelen zal zijn.

Het nieuwe klimaatapparaat zorgt ervoor dat de temperatuur in de tentoonstellingszalen constant rond de 19 graden is. Wat lastiger is te beheersen, is de luchtvochtigheid. Het apparaat zuigt namelijk buitenlucht aan. Deze zomer is een regenachtige dus hier ligt nog een uitdaging. Met een extra ontvochtigingsapparaat is het probleem opgelost. Daarnaast liggen er extra vochtabSORPTIEkussentjes in de vitrines. De ramen waardoor het klimaatapparaat de lucht aanzuigt van buiten zijn intussen door de vormgever, Frans Hesselink, van nepruiten voorzien.

Op 17 november is een schilderij ter restauratie gebracht naar de restaurator. Pauline Marchand gaat in 2022 het schilderij 'Madonna van zeven Smarten' (inv.nr. 79) geschikt maken voor presentatie in de Antoniuszaal. Het bevindt zich nu in depot. Volgens Lars Hendrikman, conservator van het Bonnefantenmuseum, is het een zeer interessant werk en waarschijnlijk toe te schrijven aan de Meester van de Magdalenalegende. De zeven smarten van Maria zijn in tondi om haar heen weergegeven als een soort stripverhaal. Volgens Hendrikman bevinden zich in Rome en Antwerpen vergelijkbare schilderijen. Het schilderij verdient zeker een plek op zaal.

Geologiecollectie Jan Herman Alexander van Heek

Jan Herman Alexander van Heek, de oudste zoon van Jan Herman van Heek, heeft in de loop van enige decennia een collectie van voornamelijk fossielen en bijzondere gesteenten verzameld. Het gaat grotendeels om vondsten door hem gedaan in de Achterhoek, in Twente en het aangrenzende Duitse gebied. Deze collectie wordt geïnventariseerd door Jan Drent, als bewindvoerder van het legaat. Met hem is in 2019 het elders onderbrengen van de collectie besproken omdat deze

niet past binnen het collectie- en presentatiebeleid van Stichting Huis Bergh en omdat bij de Stichting de benodigde geologische kennis ontbreekt. Als mogelijke overnamekandidaat

heeft de heer Drent De Museumfabriek, onderdeel van Rijksmuseum Twenthe, voorgedragen. Medewerkers van dat museum hebben op 25 november 2019 een bezoek gebracht aan de geologiekelders. Zij zijn heel enthousiast over mogelijke overname. In 2020 noch in 2021 zijn op dit gebied vorderingen gemaakt, voornamelijk ten gevolge van de COVID-19 pandemie. Maar ook omdat de depots van De Museumfabriek opnieuw worden ingericht.

Zelfevaluatie museumregister

In de maanden tussen het binnenkomen en het uitgaan van de bruiklenen voor 'Kracht van kronieken' heeft de extern ingehuurd registrator de zelfevaluatie voor het Museumregister georganiseerd in samenwerking met de collectiebeheerder.

Verwervingen en bruiklenen

Huis Bergh heeft in 2021 geen stukken voor de collectie verworven. Wel zijn verschillende keren objecten aangeboden, waaronder kasten, maar Huis Bergh heeft deze objecten niet aanvaard omdat er geen directe band was met de heren en graven van Bergh en evenmin met dr. J.H. van Heek, een voorwaarde waar verwervingen - aankopen en ook schenkingen - aan moeten voldoen.

Op voorspraak van prof. Dr. Henk van Os, adviseur van Huis Bergh, heeft Huis Bergh in 2019 een groot paneelschilderij van Museum Het Valkhof in langdurig bruikleen ontvangen. Het laatmiddeleeuwse Italiaanse schilderij is maar liefst 2m34 lang en stelt de kroning van Maria voor. Het heeft een mooie plek gekregen in de nieuw ingerichte Antoniuszaal.

Uitgaande bruiklenen

In 2021 heeft Huis Bergh geen verzoeken voor een bruikleen gehonoreerd. Alle lopende bruiklenen en bruikleenverzoeken dateren al van daarvoor. Bij een bruikleenverzoek wordt altijd een zorgvuldige afweging gemaakt, daarbij worden de volgende aspecten meegewogen:

- mogelijke wederkerigheid: kan Huis Bergh in de toekomst een beroep doen op de aanvragende organisatie voor een bruikleen?
- de conditie van het gevraagde object: laat de huidige conditie transport en alle daarbij behorende handelingen toe?
- het belang van het object voor Huis Bergh: maakt het gevraagde object deel uit van de vaste opstelling en kan het daaruit gemist worden?
- de uitstraling op Huis Bergh: gaat het om een belangrijke tentoonstelling, liefst met een publicatie, die zorgt voor versterking van de naam van Huis Bergh?

Het gaat om de volgende bruiklenen.

1. Aan het Stadsmuseum Bergh heeft Huis Bergh de pijpaarden Anna te Drieën en de 19de-eeuwse Heilige Sebastiaan uit het atelier van Mengelberg uitgeleend voor de tentoonstelling 'Echo van de middeleeuwen in de Sint Pancratiuskerk', voor de periode van 17 september 2020 t/m 21 maart 2022. Deze is uiteindelijk eerder afgebouwd en op donderdag 18 november zijn beide objecten weer in goede orde terug gekomen bij Huis Bergh.
2. Huis Bergh heeft het jeugdportret van Philips de Schone van de Meester van de Maria Magdalena legende (inv.nr. 740), voor de periode 26 maart t/m 25 juli 2021 in bruikleen gegeven aan Museum Hof van Busleyden te Mechelen voor de tentoonstelling 'Kinderen van de Renaissance. Kunst en opvoeding aan het Habsburgse Hof'.

3. Aan het Catharijneconvent te Utrecht heeft Huis Bergh de Brugse missaal van het Maria Magdalenagilde en de Maria Magdalena door Niccolò di Segna uitgeleend voor de tentoonstelling 'Maria Magdalena', voor de periode van 24 juni 2021 t/m 9 januari 2022.
4. 'Tenslotte is 'De bruiloft te Kana' door een navolger van Jheronimus Bosch als bruikleen toegezegd aan het Museum of Fine Arts (Szépművészeti Múzeum) in Boedapest. De tentoonstelling heet 'Between Hell and Paradise' en het is voor de periode 7 april t/m 17 juli 2022.

Archief

De werkzaamheden aan het huisarchief zijn in 2021, voor zover de corona-beperkingen het toelieten, uitgevoerd door de archivaris en vier vrijwillige medewerkers. Als gebruikelijk was het muntgebouw waar het huisarchief en de huisbibliotheek berusten, dinsdags door het archiefpersoneel bemand. Bij verscherpingen van de coronamaatregelen werd de Munt enkel bemand door de archivaris.

Zo mogelijk werkten vrijwilligers thuis aan het maken van transcripties en het toegankelijk maken van een collectie aantekeningen van de amateurhistoricus A.G. van Dalen, die een omvangrijke hoeveelheid aantekeningen uit het huisarchief heeft nagelaten. De transcripties hadden betrekking op de oudste in het archief berustende jaarrekening (1453) en de minuutboeken waarin grafelijke ordonnances staan aangetekend. Een medewerker werkte verder aan het uitbreiden van de beschrijvingen van het archief van dr. J.H. van Heek en begeleidde op aanvraag onderzoek daarin.

Eind 2021 nam archiefmedewerker Johan van der Gulik, die het huisarchief ruim 15 jaar met onderzoek, inventarisatie, materiële verzorging en transcriptie gediend heeft, afscheid.

In verband met de Covid-19 pandemie is terughoudend omgegaan met het toelaten van archiefonderzoekers. Voor vier medewerkers van de Radbouduniversiteit is een excursie door het huisarchief verzorgd.

De archiefmedewerkers ondersteunden de archivaris met onderzoek voor het schrijven van een bijdrage voor de wetenschappelijke publicatie over het Berghse kroniekenhandschrift. Onderzoek werd daarvoor gedaan naar de hofhouding van Huis Bergh in de vijftiende eeuw.

Uit het huisarchief en de huisbibliotheek is materiaal geselecteerd en beschreven voor de expositie over het kroniekenhandschrift. Daarbij is met de voor de expositie aangestelde conservator, mevr. H. van Asperen, nauw samengewerkt.

In 2021 is vooruitgekeken naar de landelijke herdenking in 2022 van het jaar 1572. Dit jaar wordt gezien als het feitelijke begin van de Opstand. In het Gelderse werd toen een prominente rol opgeëist door de namens zijn zwager Willem van Oranje ten strijde trekkende graaf Willem IV van den Bergh. Voor het Jaarboek Achterhoek en Liemers, dat in het licht van de 550-jarige herdenking staat, verzorgde de archivaris een artikel over de nagedachtenis aan die graaf en zijn echtgenote gravin Maria van Nassau. Verder zijn auteurs ondersteund die voor hun bijdrage aan het Jaarboek onderzoek deden naar de gebeurtenissen in het jaar 1572 waarin 'de geboorte van Nederland' plaats had.

Voorbereidingen zijn getroffen voor een expositie die in 2022 in Huis Bergh aan de rol van de Berghse graaf Willem IV zal worden gewijd. Daartoe had overleg plaats met instanties als het Stadsmuseum en het Erfgoedcentrum.

Er werd oriëntatie gedaan naar eventuele wijziging van de online-presentatie van het huisarchief. Daartoe bezochten de archivaris en de ICT-medewerker van Huis Bergh het CODA te Apeldoorn.

Onder het in 2021 gehanteerde systeem van online-aanbieding van het huisarchief zijn wat het oud-archief (1227-1842) 140.502 raadplegingen geteld terwijl het Nieuw Archief (1842-1912) 35.950 maal online is geraadpleegd. In een aantal gevallen leidde de onlineraadpleging tot aanvraag van detailfoto's van tekstpassages en of zegels.

Bekeken archieftoegangen		
Periode van	01-01-2021	tot 31-12-2021 Vernieuwen
Code	Toegang	Aantal ▼
0214	Huis Bergh, (828) 1227-1842	140.502
0204	Huis Bergh, 1842-1912	35.950
1296	Gemeentebestuur Bergh, 1942-1983	33.406
1100	Poparchief Achterhoek en Liemers te Doetinchem, (1957) 2000-2015	32.320
0044	Collectie G.H. Morsink, 1811-1961	31.734
1053	Gemeentebestuur Wisch, (1833) 1922-2004 (2009)	31.329
1303	Gemeentebestuur Gendringen, 1990-2004	19.414
0663	Fotocollectie Achterhoeks Archief (2)	16.188
1454	Zuiveringsschap Oostelijk Gelderland (ZOG), 1972-1996	15.434
1278	Gemeentebestuur Steenderen, (1920) 1940-1990 (2000)	14.651

Het aantal online raadplegingen van het Huisarchief van Stichting Huis Bergh bij het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers.

Kasteelcomplex & Monumenten

Instandhouding

In 2021 is zo goed mogelijk verder gewerkt aan de instandhouding van het kasteelcomplex, de rijks- en gemeentelijke monumenten en de niet-monumentale panden. Er zijn wederom keuzes gemaakt vanwege beperktere financiële middelen door de COVID-19 pandemie. Ook dit jaar zijn de keuzes strategisch gemaakt met het oog op de wens dit jaar opnieuw de aanvraag te doen voor de verwerving van de POM-status. In 2021 is, net als in 2020, veel schilderwerk uitgevoerd.

Inspectie Monumentenwacht Gelderland

Dit jaar vond de (twee)jaarlijkse inspectie plaats van die monumenten die in 2020 nog niet waren geïnspecteerd. Wederom door de Monumentenwacht Gelderland. Dit jaar voor het eerst met twee nieuwe, jonge monumentenwachters aangezien de vorige met pensioen zijn gegaan. Op basis van de rapportages zijn de jaarlijkse onderhoudsplannen opgesteld en bijgesteld.

Advisering

Op 23 februari vond het eerste overleg van dit jaar plaats met Menno Tillema, hoofd bouwkunde van Geldersch Landschap en Kasteelen en de bouwkundig adviseur van de stichting. Hij is bijgepraat op de lopende werkzaamheden en projecten. Hem is om advies gevraagd op de twee belangrijkste projecten van 2021: de POM-aanvraag en het funderingsonderzoek. Onze aanvraag kan m.n. sterker op de groene en archeologische monumenten. Het funderingsonderzoek vindt plaats in de week van 1 maart. Menno Tillema is erbij aanwezig. Het volgende overleg is over twee maanden of zoveel eerder als er een adviesvraag ligt.

Donderdag 28 april was er periodiek overleg met Menno Tillema over de voortgang van een aantal zaken zoals het onderhoud van de rijksmonumenten, ook de groene, het funderingsonderzoek, het bezoek van Klaas de Boer van Historisch Groen die onze groene SIM aanvraag begeleidt, de POM-aanvraag en de voorgenomen audit.

Op 23 november vond de jaarlijkse evaluatie plaats van de dienstverleningsovereenkomst met Geldersch Landschap en Kasteelen, tussen de voorzitter van het Bestuur, Menno Tillema, hoofd bouwkunde van GLK en Marijke Brouwer, directeur Huis Bergh.

Aanvraag subsidieregeling restauratie rijksmonumenten 2019-2020

De RCE heeft in de voorzomer van 2019 een extra subsidieregeling (€ 60 miljoen beschikbaar) bekend gemaakt voor restauratie, verduurzaming en verbetering van de toegankelijkheid van een groot rijksmonument. In totaal kon max. 90% subsidie worden ontvangen over de

subsidiabele kosten (die minimaal € 2.500.000 moesten bedragen). Huis Bergh heeft een aanvraag ingediend. In januari 2020 ontving Huis Bergh helaas bericht van de RCE dat het ingediende subsidieverzoek in het kader van de Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten 2019-2020, is afgewezen. De aanvraag blijkt afgewezen op een vormfout, niet op inhoudelijke gronden.

Daarom is met instemming van het bestuur besloten tot een bezwaarprocedure. Namens Huis Bergh heeft een advocaat het bezwaar opgesteld en aan de RCE gestuurd. Het bezwaar is door de RCE afgewezen waarop de advocaat de zaak bij de rechtbank aanhangig heeft gemaakt. In juni 2021 zou de zitting plaatsvinden maar deze is verdaagd naar maart 2022 omdat de datum de RCE niet uitkwam. De uitspraak is dus pas op zijn vroegst in de loop van 2022 te verwachten.

Audit

Op woensdag 7 juli heeft Klaas Boeder een audit gehouden op de manier van werken aan de (rijks)monumenten. Hij heeft uitvoerig gesproken met de gebouwenbeheerder, de groenbeheerder en de directeur en ook met de voorzitter en vicevoorzitter. Zijn rapportage wordt meegestuurd met de aanvraag voor de POM status in augustus.

POM-aanvraag 2022

Op dinsdag 24 augustus is de vijfde POM-aanvraag van Stichting Huis Bergh ingediend bij de RCE. Er is met vereende krachten aan gewerkt, waarbij advies is ingewonnen van verschillende externe partijen. Ten opzichte van de vorige pogingen is de belangrijkste verbetering dat Stichting Huis Bergh nu geruime tijd over professionals in de monumentenzorg beschikt. Menno Tillema is nu 5 jaar verbonden aan de

stichting als vaste adviseur en sinds december 2018 beschikt de stichting over een eigen gebouwenbeheerder. Daarnaast is een de eigen medewerkers, o.a. door een opleiding, facilitair manager geworden. Continuïteit en kwaliteitsborging zijn nu verankerd in de eigen organisatie.

Monumentenoverleg

In 2020 is afgesproken dat hierin voortaan namens Huis Bergh naast de gebouwenbeheerder en de directeur ook de groenbeheerder zitting heeft. Dit blijkt heel goed uit te pakken, zeker nu de

Stichting sinds vorig jaar twee archeologische en één groen monument rijker is dan gedacht, te weten twee grafheuvelmonumenten op Landgoed de Sprengenberg en een parkbosperceel aldaar. Nadat op 17 december vorig jaar door de beraadkamer van de RCE unaniem akkoord is gegaan met de bescherming van het badhuisje op landgoed de Sprengenberg, is het aantal rijksmonumenten nu uitgekomen op 25.

Op 25 februari vond het eerste halfjaarlijkse monumentenoverleg plaats, online via Teams. Aan de orde kwamen de volgende punten:

- gerealiseerd onderhoud 2020
- opgave onderhoud 2021 en meerjarenonderhoudsplan
- huidige status onderhoud monumenten, ook groene en archeologische
- stand van zaken POM-aanvraag 2021
- specifieke zaken: vervangen windpeluw torenmolen; vocht metselwerk zwarte molen; onderzoek fundering kasteelcomplex i.v.m. scheurvorming muren; wapenleeuwen zijn behandeld met ibach methode die bij andere monumenten schade oplevert; stadsmuur/tuinmuur (gemeentelijk monument) dreigt om te vallen; materieelloods groenbeheer; badhuis Sprengenberg; schoorsteen t.b.v. afzuiging keuken Heeren Dubbel; subsidie gracht inclusief vergunning; droogteprobleem: een gevaar voor kasteelcomplex en landgoed.

De gebouwenbeheerder had tevoren het gerealiseerde onderhoud 2020 en de opgave onderhoud 2021 op een rijtje gezet, voorzien van verhelderende plaatjes zodat er ter vergadering meer tijd was om de specifieke te bespreken en daarover advies in te winnen.

Donderdag 16 september vond het tweede halfjaarlijkse monumentenoverleg plaats, met vertegenwoordigers van RCE, provincie en gemeente. Martin Weijers en Abko Zweverink lichtten toe welke onderhoudswerkzaamheden intussen zijn uitgevoerd dit jaar en welke plannen zij hebben voor 2022 op het gebied van onderhoud. Daarnaast werd een aantal specifieke punten besproken. Het voorgenomen project herstel gracht en m.n. het uitbaggeren en ecologisch herstel en het funderingsonderzoek i.v.m. scheurvorming en verzakkingen zijn op locatie besproken.

Kasteelcomplex

Funderingsonderzoek

Op dinsdag 2 maart startte het funderingsonderzoek. Op verschillende plekken aan de voet van muurwerk van voor- en hoofdburcht en in het kasteel zijn gaten gegraven tot net onder de voet van de fundering om te bekijken hoe de fundering is opgebouwd en hoe de ondergrond van de fundering eruit ziet. Het graven van de gaten is begeleid door een senior-archeoloog van het ADC.

Het blijkt dat de muurvoet meestal trapsgewijs is opgebouwd en rechtstreeks op geroerde grond staat. Nergens zijn de muren, naar het zich laat aanzien, gefundeerd op palen.

Op 4 maart zijn Annet Rood en Michiel Hunning van de RCE komen kijken en op 9 maart Menno Tillema, de bouwkundig adviseur van de Stichting.

In de week van 15 maart zijn rondom de hoofdburcht, aan de voet van de muren sonderingen gedaan van 13 meter diep om de draagkracht van de ondergrond te meten.

Archeologen van de Heemkundekring Bergh o.l.v. Kees Brok hebben in de week van 22 maart met een hele lange grondboor gecontroleerd in elke put hoe de grondlagen onder de fundering van de muren zijn opgebouwd. Ook hebben leden van de archeologische werkgroep van de Heemkundekring Bergh de uitgeworpen grond bij de gegraven putten doorzocht op scherven. Dat leverde nog heel veel extra materiaal op, vooral uit recenter tijden maar ook enkele bijzondere vondsten.

Op zaterdag 27 maart ontvingen de gebouwenbeheerder, de facilitair manager en de directeur de drie bouwhistorici die in 2003 het bouwhistorische rapport over het kasteel hebben opgesteld, in opdracht van de stichting. Het zijn de heren J. Kamphuis, W. Annema en T. Hermans. De laatste werkte later bij de RCE als bouwhistoricus. Hun onderzoek had tot doel het vastleggen van de bouwgeschiedenis van het kasteelcomplex en het, waar mogelijk vanuit de bouwgeschiedenis, aandragen van oorzaken voor de scheurvorming. Alle putten zijn uitgebreid bekeken en bediscussieerd. De conclusies zijn opgetekend als aanvulling op hun rapport uit 2003. Besproken is verder dat het de moeite waard zou zijn als hun rapport uit 2003 wordt omgewerkt tot een goed leesbare publicatie over de bouwgeschiedenis van het kasteel.

Herstel glas in lood ramen donjon

De firma Leenders uit Nijmegen is begin april gestart met het opnieuw verloden van de ramen van de muntkamer. De oude loden strips zijn verwijderd en de stukjes glas schoongemaakt. Daarna volgde het opnieuw verloden van de ramen, het solderen en het inwassen met kit. Nog dezelfde maand plaatste Leenders de ramen terug en zijn de overige bovenramen gedemonteerd voor dezelfde behandeling.

Op maandag 5 juli zijn de glas in lood ramen van de Muntenkamer teruggeplaatst en die van de wapenkamer mee genomen voor herstel. Daar kwam een hoogwerker aan te pas.

Op maandag 13 september zijn de laatste glas-in-lood ramen uit de donjon met een hoogwerker teruggeplaatst door de firma Leenders uit Nijmegen, die alle ramen van de donjon waar nodig heeft hersteld.

Vervangen elektrische bedrading

In vervolg op het vorig jaar gestarte project vervanging oude bedrading, heeft de firma Kremer alle verborgen aansluitpunten van de bedrading uit de jaren '40 opgezocht en deze vervangen.

Brandgevaarlijke situaties zijn weggenomen en nieuwe schakelaars en contactdozen zijn gemonteerd.

Creëren van goede opbergplaats

De facilitair manager en de vrijwillige facilitair medewerker hebben achterin de kelder de toiletruimte omgetoverd tot berging. Links staan de stoelen en rechts de spullen voor de het kinderprogramma en de ridderslag.

Tochtportaal hal

Op 19 april is het tochtportaal in de hal geplaatst. Dat betekent in de winter veel minder last van tocht. En in de zomer kan een van de kasteeldeuren open staan zonder dat er warmte en insecten naar binnen komen. Een open deur is ook veel uitnodigender voor de bezoekers.

Brandveiligheid

Op verzoek van de brandweer is een aantal vlakke deuren vervangen door brandwerende deuren om zo brandcompartimenten te maken in de logeerafdelingen en depots. Verder is de brandmeldinstallatie uitgebreid met de toren en achterste kelders.

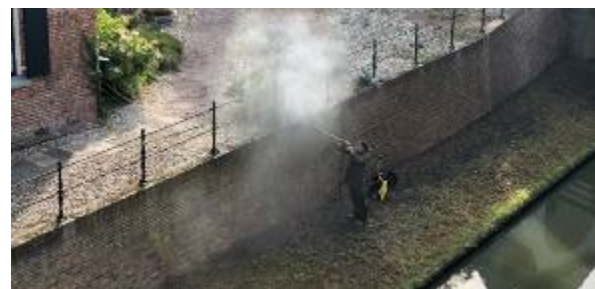
Eind september zijn in het kasteel extra brandblussers geplaatst en enkele brandmelders zijn verplaatst nabij de brandslanghaspel, voor een overzichtelijk geheel.

Klimaatinstallatie

Op 5 juli is Kanter gestart met de plaatsing van een koeling in de ruimte naast de oude bibliotheek. Met deze koeling kunnen de tentoonstellingszalen goed worden geklimatiseerd. Een eis van bruikleengevers aan de tentoonstelling over het kroniekenhandschrift. Tegelijk ook een goede investering voor hete zomers wanneer bezoekers en vooral ook de medewerkers zuchten onder de hitte in het kasteel. De ruimten blijven, door de dikke muren, aanvankelijk koel maar zijn ze eenmaal opgewarmd dan blijft het lang heet.

Reinigen kademuur

Begin september heeft de vrijwillig facilitair medewerker de kademuur bij de N.H. kerk, eigendom van de stichting, schoongespoten.

Aansluitend heeft de facilitair manager het zwarte hek op de kade van een nieuwe verlaag voorzien.

Een en ander in overleg met de N.H. kerk, die ervoor heeft gezorgd dat een sparrenboom die met zijn wortels de stabiliteit van de kademuur bedreigde en over het hekwerk heen groeide, is gerooid.

Instandhouding gracht

Op 22 november ontving de Stichting het verheugende nieuws dat de provincie Gelderland een bijdrage levert van max. ruim € 70.000,- aan het in stand houden van de gracht waaronder het uitbaggeren en het aanbrengen van ecologische maatregelen. De werkzaamheden zullen in januari 2022 starten met het baggeren. Hiermee is de hoop dat het weer frisser gaat ruiken rondom het kasteel in de zomer. De laatste keer dat er gebaggerd werd was begin jaren 80.

<https://www.gelderlander.nl/montferland/vieze-lucht-rond-huis-bergh-verleden-tijd-na-uitbaggeren-stinkende-gracht~ac58e461/>

Kasteelcafé Heeren Dubbel

Nadat in 2019 is geconstateerd dat de keuken van kasteelcafé Heeren Dubbel aan vervanging toe was, is een offerte uitgebracht die begin 2020 is besproken om te bezien welke onderdelen voor rekening zijn van Huis Bergh (de ‘aard- en nagelvaste’) en welke voor de uitbater van kasteelcafé Heeren Dubbel. Beide partijen vonden de uitgebrachte offerte te duur zodat er een nieuwe is aangevraagd en de realisatie, die het beste kan plaatsvinden in de ‘stille’ maanden januari en februari, is uitgesteld naar begin 2021.

Vanaf 15 februari sloot Heeren Dubbel zijn deuren voor de reeds lang geplande renovatie van de keuken. Na verwijdering van de oude keuken, is een

nieuwe afzuigkap geplaatst en zijn aanpassingen gedaan aan de gas- en elektrische leidingen. Ook zijn de raamkozijnen, die lilapaars waren, in dezelfde kleur donkerrood geverfd als het plafond. In de week van 22 februari is de nieuwe keuken geplaatst. Vrijdag 12 maart is de renovatie en herinrichting van de keuken van kasteelcafé Heeren Dubbel gereed zodat het café in het weekend weer open kan voor ‘coffee to go’. Er zijn nu moderne apparaten en er is veel meer ruimte gecreëerd voor het afmaken en uitserveren, mede dankzij het vertrek van de kassarimte uit het koetshuis.

Monumenten en niet-monumentale panden

Groot onderhoud dienstwoning Sprengenberg

In de juli is het onderhouds- en schilderwerk aan de dienstwoning op de Sprengenberg bij Haarle (in Overijssel) voltooid. Het geheel ziet er weer schitterend uit.

Groot onderhoud pand Vogelweide

In oktober is het pand 'Vogelweide', aan de Peeskesweg 48, aan de buitenzijde geschilderd, waarbij houtrot en metselwerk zijn hersteld. Het pand dateert uit 1910-1913 en is sinds 2002

gemeentelijk monument.

In en rond dit pand was Burgers Dierenpark gevestigd voordat het in 1923 naar Arnhem verhuisde.

Tijdens de uitvoeringsfase van het onderhoud aan het pand 'Vogelweide', begin september is gebleken

dat er veel meer achterstallig onderhoud was dan door de Monumentenwacht is ontdekt. De aannemer De Vries en schilder te Booy zijn daarom lang bezig geweest met het groot onderhoud aan het pand.

De beide molens

Molenoeverlegvergaderingen

Normaal gesproken vindt tweemaal per jaar overleg plaats met de ABH (Adviescommissie Behoud en Herstel), de molenaars en een vertegenwoordiging van de rondleiders van de torenmolen. Voorafgaand aan deze vergaderingen voert de ABH een inspectie uit van de molen en het maalwerk en overlegt haar bevindingen met de gebouwenbeheerder zodat zij in overleg kunnen afspreken welk onderhoud het komende half jaar wordt uitgevoerd.

Dit jaar heeft het overleg door de COVID-19 pandemie in het voorjaar niet kunnen plaatsvinden. Dinsdagavond 7 september kon eindelijk, na ruim een jaar, het overleg met de ABH en de molengroep weer plaatsvinden. Het was de laatste ABH vergadering voor Dick Zweers, van wie

na ruim 30 jaar trouw lidmaatschap van de ABH (en de voorganger, de Torenmolencommissie), afscheid is genomen. Het was toenmalig directeur Arnold van Heek die omstreeks 1990 de Torenmolencommissie in het leven riep. Dick werd meteen lid van deze commissie. Tegelijk was het de eerste ABH vergadering voor nieuw gekozen lid: Michiel Regelink in wie Dick een waardig opvolger vond.

In de groep van de Vrienden van de torenmolen nam Maarten van der Wolf na 20 seizoenen trouwe dienst, afscheid. In de vergadering is gesproken over het noodzakelijke onderhoud en de geconstateerde mankementen van zowel de Zeddammer torenmolen als de zwarte molen in 's-Heerenberg.

Onderhoud molens

Molenbelt zwarte molen

In het voorjaar is alle opslag verwijderd van de molenbelt van de zwarte molen en is er gras ingezaaid. Om te zorgen dat het gras goed kon opkomen, zijn de bouwhekken blijven staan. Begin september is het resultaat te zien: een prachtig met gras begroeide molenbelt.

Herstel balkkoppen torenmolen Zeddam

Op maandag 23 augustus is gestart met de werkzaamheden in de torenmolen te Zeddam. Een aantal balkkoppen was verrot en moest worden hersteld. Conserduc, de firma die ook de balkkoppen in de zwarte molen heeft hersteld, heeft het werk ter hand genomen. Mario van den Bergh, lid van de ABH, en Abko Zweverink, de gebouwenbeheerder waren daarbij aanwezig.

Bouw materieelloods

Omdat veel tuingereedschap alsmede rijdend materieel waaronder de tractor in de openlucht stond opgeslagen en bovendien veel materiaal, zoals alle bestrijdingsmiddelen, was opgeslagen in de schuur van het Muldershuis, onder hetzelfde dak als het woonhuis, is besloten een nieuwe materieelloods te laten bouwen op het terrein bij De Gaarde, waar de groenbeheerder ook woont en er toezicht op is. Daartoe is in 2020 een ontwerp getekend en ingediend bij de Welstandscommissie, met aanduiding van de gewenste locatie. De commissie heeft aanvankelijk aangegeven een andere locatie te prefereren, namelijk op de plaats van het t.z.t. te slopen grote duivenhok achter De Gaarde 4. Deze locatie komt voor Huis Bergh niet in aanmerking omdat volgens het tuinontwerp uit 2015 tot het herstel van de historische tuinen, de tuinen, zodra mogelijk, worden uitgebreid met een brede strook richting de woningen aan de Gaarde. In deze strook bevindt zich het duivenhok bij De Gaarde 4. Intussen is deze strook al vrijgemaakt voor de uitbreiding van de tuinen tot aan De Gaarde 4. In 2021 heeft de Welstandscommissie

uiteindelijk ingestemd met de geprefereerde locatie naast De Gaarde 1 op voorwaarde dat er een plan zou komen voor de realisatie van de uitbreiding van de tuinen na sloop van het duivenhok achter De Gaarde 4. In de loop van 2021 is opdracht gegeven aan tuinarchitect Peter Verhoeff van Stichting In Arcadië om een ontwerp te maken.

Eind oktober is gestart met de bouw van de materieelloods voor het stallen van de nieuwe (tweedehands) tractor, ander materieel, gereedschap en andere zaken. Ook komt in de materieelloods een kast voor de opslag van gevaarlijke stoffen. Voorts een pauzeplek voor de tuin vrijwilligers met keukenblok en wc.

Op woensdag 10 november is het beton gestort voor de vloer van de materieelloods.

Op 15 november stond het geraamte.

De bouw van de materieelloods vorderde gestaag en begin december kon worden gestart met het aanbrengen van de wanden, bestaande uit houten planken. Een paar dagen later was het hoogste punt bereikt en waren de wanden bijna dicht. Op 9 december zijn de dakpannen erop gelegd.

En nog voor kerst was de loods aan de buitenkant helemaal afgewerkt.

Begin 2022 wordt gestart met de afwerking van de binnenkant en de plaatsing van wc, keukenblok, chemicaliënkast en verdere inrichting. Dan kunnen ook de tractor en ander materieel erin worden geplaatst. Vervolgens wordt de oude opslagplaats, naast Hofstraat 8, leeg- en opgeruimd en worden daar de o.a. de dakpannen gestald die nu op de zolder van dat pand liggen.

Muntwal

Begin december is Huis Bergh eigenaar geworden van een strook grond tussen Muntwal 5 en het Muntgebouw. De bedoeling is om op termijn het pand Muntwal 5 te slopen en er twee nieuwe panden neer te zetten, waarbij deze strook grond de tuin wordt van (een van) de panden. Er is namelijk een beding dat er niet op deze strook mag worden gebouwd. Vooralsnog is het aan Huis Bergh te zorgen voor een nieuwe erfafscheiding met de tuin van de Pancratiuskerk en te zorgen dat het opschot steeds tijdig wordt verwijderd.

Huurderswisselingen

In 2022 zijn er geen huurcontracten opgezegd en ook geen nieuwe huurcontracten aangegaan.

Boerderij onderaan Motte Montferland

Nadat in 2019 de huur van de boerderij is opgezegd, zijn onderhandelingen gestart met de eigenaren van hotel-restaurant Het Montferland voor overname van de huur van het pand. Volgens de erfpachtovereenkomst hebben zij het eerste recht van weigering de boerderij toe te voegen aan de erfpachtovereenkomst. De onderhandelingen lopen eind 2021 nog.

3. Landgoed, groene en archeologische monumenten

Historische Tuinen en Parkbos De Plantage

Zaterdag 13 maart is door de harde rukwinden die dag een monumentale linde langs de stadswal ter hoogte van het pad naar de Plantage omgewaaid. De boom is in de lengterichting over het pad gevallen en blokkeerde daardoor de doorgang zowel op de stadswal als vanuit de Plantage naar de stadswal. De groenbeheerder heeft hem in de week van 15 maart in stukken gezaagd en afgevoerd.

De tuin vrijwilligers hebben eind maart de vijver in de Gaarde schoongemaakt en de triton weer geïnstalleerd. Zij hebben voorts de beide zuilen in de tuin weer ontdaan van hun winterse verpakking. Verder is hard gewerkt in de tuin en veel onkruid weggehaald zodat alles er weer piekfijn uitziet bij de seizoensstart op 1 april.

Heel fijn ook nu de landgoedwandelingen goed op gang komen.

In het voorjaar zijn tuinrondleidingen en landgoedwandelingen gehouden voor heel kleine gezelschappen. Dit vanwege de coronamaatregelen. Deze rondleidingen en wandelingen zijn financieel mogelijk gemaakt door een bijdrage van het Kickstart Cultuurfonds in 2020.

In de zomer konden de tuinrondleidingen en landgoedwandelingen ook worden gehouden voor grotere groepen. Er bleek veel animo voor te bestaan.

Aan het einde van het jaar is besloten de tuinen voortaan alleen open te stellen op de woensdagen wanneer er gewerkt wordt door de tuin vrijwilligers en voor tuinrondleidingen. Op deze manier zal er meer animo zijn voor deze rondleidingen en bovendien is er dan steeds toezicht wanneer er bezoekers in de tuinen zijn. Het blijkt namelijk dat bezoekers, als er geen toezicht is, bijvoorbeeld hun hond laten zwemmen in het bassin van de fontein, wat uiteraard niet wenselijk is.

Net als vorig jaar zijn in november de beide zuilen van Baumberger zandsteen in tenten gezet, tegen vocht- en vorstschade. Aan het einde van de maand is het fonteinbassin gelegeid en de bronzen triton binnengehaald.

Onderhoud hellingen Motte Montferland

Nadat in 2019 nogmaals is gebleken dat begrazing met een grote kudde schapen toch zeer belastend is en in 2020 om die reden met een kleine kudde is gewerkt, moest in 2021 helemaal worden afgezien van begrazing door schapen. De reden is dat de schaapherder is gestopt en er blijkt geen vervanger in de omgeving te vinden. Daarom is in 2021 tweemaal met de hand gemaaid door een loonbedrijf.

Onderhoud molenbelten

De groenbeheerder van Huis Bergh heeft in 2021 de molenbelten van de torenmolen in Zeddam en van de zwarte molen in 's-Heerenberg tweemaal laten maaien.

Kwartaaloverleg Natuurmonumenten

Op 29 maart vond het eerste kwartaaloverleg met Natuurmonumenten plaats. Aan de orde kwamen de volgende punten:

1. Het gladde slang project, afgesproken is dat eerst de bestaande leefgebieden worden verbeterd, zoals die bij de Galgenberg

2. Kap in het bos, Natuurmonumenten gaat hier momenteel heel terughoudend mee om vanwege de noodzakelijke kap van lariksen en fijnsparren
3. Begrazing door schapen is lastig bij ontstentenis van een herder met kudde in de buurt, het alternatief is periodiek laten maaien
4. Natuurmonumenten onderzoekt de mogelijkheden van een nieuw Euregioproject waarin ook Huis Bergh deelnemer is
5. In 2020 zijn er weer veel wildaanrijdingen geweest op de wegen langs het Bergherbos. Afschot blijkt in de praktijk lastig
6. In de mountainbikeroute die vorig jaar is vernieuwd zit een slecht stukje. Dit wordt hersteld door de onderhoudsploeg
7. De brandgangen in het Bergherbos worden bijgehouden door Natuurmonumenten. Ook zijn er af en toe brandoefeningen. Hier werd Huis Bergh in het verleden bij betrokken. Afspraak: zodra er weer een oefening op stapel staat, wordt Martin ervan op de hoogte gebracht zodat hij deel kan nemen.

Op 13 september het tweede. Punten die aan de orde kwamen:

1. De reptielencorridor/het gladde slang project. RAVON heeft een inventarisatie gedaan waaruit naar voren is gekomen dat de gladde slang vooral voorkomt op de Galgenberg. Het is zaak voor Huis Bergh de bescherming van de gladde slang op de Galgenberg ter hand te nemen. Bij het realiseren van een doorkijk naar Zeddam, zoals voorgesteld door Peter Verhoeff in zijn plan van aanpak Galgenberg, heeft ook de gladde slang baat. Teveel toeloop van publiek op de Galgenberg is niet goed voor de gladde slang. De reptielencorridor blijkt veel gebruikt te worden door de hazelworm, de zandhagedis en andere reptielen.
2. Inzet schaapskudde. Ook Natuurmonumenten heeft momenteel geen schaapskudde meer nu de herder in het gebied is gestopt. Er wordt gezocht naar een nieuwe mogelijkheid.
3. Twee wandelroutes in het Bergherbos die (ook) over het terrein van Huis Bergh lopen zijn er slecht aan toe. Natuurmonumenten neemt het herstel op zich met inzet van vrijwilligers na overeenstemming over de kosten met Huis Bergh.
4. Voorgenomen nieuwe Euregio project: geen nieuws.

Overleg heeft dit jaar verder, vanwege de pandemie, naar bevind van zaken telefonisch plaats gevonden.

Toezicht en handhaving

In maart en mei heeft overleg plaatsgevonden met de BOA, in aanwezigheid van groenbeheerder en directeur. Verder heeft tot eind oktober telefonisch overleg plaatsgevonden.

Net als in 2020 is voor de BOA van Huis Bergh 2021 een intensief jaar geweest, door het feit dat het in de bossen vaak druk tot zeer druk was. In deze moeilijke tijd, waarin sporten aan strenge regels onderhevig is, zoeken mensen immers graag het bos

op. De nadruk bij zijn optreden ligt in voorlichting en uitleg, maar ook handhaving behoort tot zijn taken. Meestal kan de BOA volstaan met het uitdelen van waarschuwingen. De meeste mountainbikers zonder vergunning blijken ter plekke bereid alsnog een vergunning aan te vragen en te betalen.

Opvallend dit jaar is het verrijzen van allerlei bouwsels in het bos. Ook worden er telkens versperringen gelegd op paden. Ook is er overlast van motoren die door het bos crossen en van loslopende honden. Het is de BOA helaas niet gelukt daders te betrappen.

Op zaterdag 23 oktober is met vier teams een handhavingsdag georganiseerd in het Bergherbos samen met Natuurmonumenten, in de middag en vroege avond. Het was een geslaagde actie. Kort daarna heeft Huis Bergh de samenwerking met de BOA moeten verbreken.

Natuurmonumenten heeft toegezegd voorlopig met een BOA vanuit hun deel van het Bergherbos ook een oogje in het zeil te houden in het aangrenzende deel van het Bergherbos van Stichting Huis Bergh. Een goede oplossing voor de tussentijd, terwijl Huis Bergh op zoek gaat naar een nieuwe 'eigen' BOA.

Projecten

Project Loolaan

Nadat in 2020 het bestuur van SBNL Natuurfonds, op voorstel van de Uitkeringscommissie van het Van Hemert tot Dingshof-Coldewij Fonds, had besloten een bedrag van € 12.000,- toe te kennen voor het herstel van de Loolaan en de aanleg/ontwikkeling van een robuuste corridor, en ook de provincie Gelderland een bedrag van ruim € 40.000 had toegekend, is in 2021 gestart met onderzoek hoe dit te realiseren. Na het uitvoeren van een uitgebreid Flora en fauna onderzoek op diverse momenten in 2021 is gebleken dat het project niet kan worden uitgevoerd zoals ingediend. De laan wordt namelijk veel gebruikt door diverse vleermuissoorten als aanvliegroute tussen Stroombroek en Bergherbos en ook als foerageerplek. Het zou daardoor al zeer moeilijk zijn een vergunning te krijgen voor uitvoering van het project. Ook zou de uitvoering veel meer tijd vergen dan voorzien zodat het niet aan de in de subsidiebeschikkingen gestelde voorwaarden kan voldoen.

Met beide subsidiegevers wordt contact opgenomen om uitleg te geven en om afspraken te maken toch de nodige maatregelen te treffen op basis van een aangepast projectplan. Dat houdt dan met name in het onderhoud c.q. snoeien van de laanbomen, nu kap niet door kan gaan, en de aanleg van een wildakker en houtwal. Hopelijk stellen de subsidiegevers ook voor het aangepaste projectplan subsidie ter beschikking.

Project herstel Joodse begraafplaats

In 2017 kwam de consul-beheerder van de Joodse begraafplaatsen in Nederland, Eduard Huisman, op bezoek op Huis Bergh om te informeren naar het onderhoud van de Joodse begraafplaats aan de Zwarte Kolkseweg in 's-Heerenberg. De begraafplaats lag er verwaarloosd bij. Er bleek een notariële akte te bestaan uit 1953 waarin dr. J.H. van Heek namens Stichting Huis Bergh op zich nam 'naar kunnen' het hekwerk, deels bestaande uit prikkeldraad en deels uit grof gaaswerk te onderhouden en het snoeiwerk aan de grote bomen te verrichten, in ruil voor een perceel grond, behorend tot de begraafplaats maar nooit gebruikt. Wie de paden en ruimte tussen de graven vrij zou houden van onkruid en opschot zou voorkomen, stond in deze akte niet vermeld. In een overleg met de gemeente is dit punt besproken. Wethouder Ruth Mijnen pakte de handschoenen op en organiseerde in

2019 een eerste overleg met gemeente, NIK, in de persoon van Eduard Huisman, Huis Bergh en de Heemkundekring Bergh, in de persoon van Frits Frauenfelder. Daarin is besloten gezamenlijk de schouders te zetten onder het herstel van de begraafplaats en het organiseren van het onderhoud. Het was de bedoeling het project in 2020 te realiseren maar het lukte helaas niet voor het broedseizoen de benodigde kapvergunningen te krijgen. Daarom is het project uitgesteld naar 2021.

Op 22 februari 2021 startte, onder leiding van de groenbeheerder van Huis Bergh, het kappen van bomen en het verwijderen van onder begroeiing op de Joodse begraafplaats, in aanwezigheid van Eduard Huisman namens het NIK. Hij zag erop toe dat er geen Joodse wetten zijn overtreden. Aan het einde van de middag was de klus aan de zijde van de Zeddamseweg al geklaard. De volgende dag zijn de bomen en onder begroeiing aan de kant van de Zwarte Kolkseweg gerooid.

Nadat eerst de nodige bomen waren gekapt en de onderbegroeiing was verwijderd door een loonbedrijf, heeft de groenbeheerder van Huis Bergh eind mei het oude hekwerk op de Joodse begraafplaats verwijderd. Op 1 juni is gestart met het plaatsen van het nieuwe hek.

In de aanloop naar de heropening van de Joodse begraafplaats, is op 11 en 12 oktober een hoekje geëgaliseerd en van opslag ontdaan, dat Huis Bergh om niet heeft afgestaan aan het NIK. Op de foto is het hoekje goed te zien. Ook is goed te zien dat het logisch was het bij de begraafplaats te trekken omdat het nieuwe hekwerk anders in een hoek geplaatst had moeten worden. In dit hoekje worden vier informatiepanelen geplaatst.

Op woensdag 20 oktober was het dan zover, na ruim twee jaar van overleg, plannen maken en uitvoeren: de officiële heropening van de opgeknapte Joodse begraafplaats. Nadat eerder een deel van de bomen op en rond de begraafplaats

was gerooid of teruggesnoeid en het struikgewas was verwijderd, zijn de graven schoongemaakt en rechtop gezet en is het onkruid weggehaald. Vervolgens is er een nieuw, stevig hekwerk om de begraafplaats gezet en zijn er vier informatiepanelen geplaatst. Opperrabbijn Jacobs hield een openingstoespraak nadat wethouder Ruth Mijnen de bijeenkomst in het Barghse Huus had geopend. Een mooie samenwerking van de gemeente Montferland, Kasteel Huis Bergh, het Nederlands Israëlitische Kerkgenootschap (N.I.K.), Heemkundekring Bergh en Rotary Club Bergh, die gaat zorgen voor het onderhoud van de begraafplaats.

Project Staickheimer Klompenpad

Op 20 april is de overeenkomst getekend met Landschapsbeheer Gelderland, vertegenwoordigd door Dagmar Kroezen, coördinator klompenpaden, en Rob van den Dikkenberg, over de route van een nieuw klompenpad rond Stokkum. Het pad loopt deels over terrein van de stichting. Ook de eigenaar van wijngoed Montferland, Leon Masselink, die zijn grond pacht van de stichting, heeft ingestemd. Vrijwilligers van Landschapsbeheer Gelderland hebben het pad van bebording voorzien en onderhouden het. Vanaf zaterdag 2 juli is het pad opengesteld voor wandelaars. Het Staickheimerpad is een rondwandeling van zeventien kilometer door het heuvelachtige buitengebied van Stokkum, deels over Huis Bergh gronden.

Het Staickheimerpad, een oude naam voor Stokkum, start bij café 't Klaphek en gaat onder meer door 't Broek en het Bergherbos, langs graanakkers waar patrijzen vertoeven en langs de molen Düffels Möll en kasteel Huis Bergh. Op vrijdag 24 september was de feestelijke opening van het klompenpad 'Staickheimerpad' door wethouder Martin Som van de gemeente Montferland, in aanwezigheid van ca. 50 belangstellenden. Klompenpaden zijn wandelroutes door het boerenland, over onverharde paadjes en vergeten doorsteekjes. Samen met vrijwilligers en met medewerking van particuliere grondeigenaren, in dit geval o.a. Stichting Huis Bergh, en Natuurmonumenten is het gelukt het Staickheimerpad te ontwikkelen. Het is het 133e Klompenpad en het 99e pad in Gelderland.

Project herinrichting Galgenberg

In 2020 heeft Peter Verhoeff van Stichting In Arcadië een plan opgesteld voor het herinrichten van de Galgenberg, een heuvel in het Bergherbos, waarop in het verleden een z.g. wipgalg heeft gestaan die in de verre omtrek goed zichtbaar was en die staat afgebeeld op oude kaarten van het gebied.. Het plan is getiteld 'Plan herinrichting Galgenberg'.

In dit plan is uiteengezet hoe de geschiedenis van de Galgenberg in beeld gebracht kan worden, met verschillende opties voor een herkenningsteken boven op de heuvel, variërend van reconstructie van de vier meter hoge (!) onderbouw van de wipgalg die er ooit heeft gestaan, tot reconstructie van de negentiende-eeuwse theekoepel en het plaatsen van een hedendaags

herkenningsteken. Onderdeel van het plan is ook het aanpakken van het onderhoud van paden, bomen en struiken.

Aanleiding voor het laten opstellen van het plan is de wens vanuit het bestuur nader

te (laten) onderzoeken of de wipgalg die ooit

op de Galgenberg heeft gestaan en waaraan deze zijn naam ontleent, gereconstrueerd kan worden, vanuit de gedachte het verleden zichtbaar te maken. Momenteel is er niets op of bij de Galgenberg, nota bene een rijksmonument, dat aan het verleden herinnert.

Vooralsnog is in 2021 gestart met de aanpak van het onderhoud van de paden, het verwijderen van onder begroeiing en het gericht dunnen zodat er weer, zoals voorheen, een zichtlijn is ontstaan op het nabijgelegen dorp Zeddam.

Project 'Optimaliseren benaderingsroute en inrichting parkeerplaats'

Sinds het gemeentehuis aan de Hofstraat is verdwenen en er woningen voor in de plaats zijn plaats zijn gekomen, zijn ook de beide busparkeerplaatsen ter hoogte van het voormalige gemeentehuis opgeheven. Door de herinrichting van de Hofstraat kunnen bussen er niet alleen niet meer parkeren maar ook niet meer keren. Dat betekent dat ze hun passagiers, bezoekers aan het kasteel, moeten laten in- en uitstappen op het kleine pleintje voor de Sint Pancratiuskerk.

Tijdens het in- en uitstappen blokkeert de bus de doorgang over het pleintje voor het verkeer. De bus moet vervolgens parkeren langs de Emmerikseweg, ongeveer ter hoogte van Gouden Handen, en via de andere kant van 's-Heerenberg omrijden om de passagiers weer op te pikken. Dit is geen ideale situatie. Zeker niet als Huis Bergh meer bustoeristen naar het kasteel wil halen.

Daarom heeft Peter Verhoeff van Stichting In Arcadië in 2020 onderzocht of en hoe busparkeren mogelijk is op het eigen parkeerterrein van Huis Bergh aan de 's-Gravenwal.

In het door hem opgestelde 'Plan optimaliseren benaderingsroute en inrichting parkeerplaats' is aangegeven hoe de parkeerplaats ingericht kan worden zodat er maximaal 5 bussen kunnen parkeren. In dit plan is ook de looproute van parkeerplaats naar kasteel meegenomen. Beide hebben invloed op de inrichting van de 's-Gravenwal. Daar kan nu nog worden geparkeerd op een strook grond tussen de bomen. De strook geeft een slordige aanblik en bovendien parkeren de auto's er dwars waardoor de 's-Gravenwal momenteel te smal is voor bussen om het parkeerterrein te kunnen bereiken. Voorstel is in plaats van deze strook grond een wandelpad aan te leggen. Dat zou ook een veel betere aanblik leveren op het kasteel.

Nadat eerst in het halfjaarlijks monumentenoverleg van 28 mei 2020 en in de bestuursvergadering van 4 juni 2020 al afkeuring was uitgesproken over de prominente plek die de beoogde vijf busparkeervakken zouden innemen midden in de Gasthuisweide, is het plan besproken met vertegenwoordigers van de gemeente Montferland. Zij gaven aan dat de gemeente hoe dan ook liever ziet dat bussen niet door het centrum van 's-Heerenberg rijden. De voorkeur geniet uitbreiding van het huidige busparkeervak langs de Emmerikseweg. Zij gaven ook aan dat bij herinrichting van de 's-Gravenwal zonder parkeervakken, Huis Bergh op het eigen parkeerterrein

voor compensatie moet zorgen van de verloren parkeercapaciteit en dat Huis Bergh er bovendien voor moet zorgen dat de kasteelbezoekers op het eigen parkeerterrein parkeren en niet elders in de stad. In 2021 zijn andere mogelijkheden in overweging genomen, zoals een doorgang voor bussen langs de stadswal vanaf grenscafé De Peer. Maar dat blijkt niet haalbaar vanwege aantasting van het rijksmonument. Het plan is voorlopig in de ijskast beland.

Windhoos

Op 20 oktober trok aan het begin van de avond een windhoos/tornado over de zuidzijde van het landgoed. In de Plantage gingen hierdoor op een aantal plekken diverse bomen om en raakten er ook meerdere beschadigd door uitgebroken takken. Ook in een houtwal tussen de weilanden en aangrenzend aan de Plantage richtte deze windhoos een behoorlijke ravage aan.

5. Bedrijfsvoering & financiën

Het kasteel was dit jaar tot 9 juni gesloten voor het publiek. Ook alle activiteiten waren afgelast. Gedurende de maanden april en mei, normaalgesproken drukke maanden, met veel bezoekers, feesten en partijen en een vol terras, bleef de kasteelpoort gesloten en de voorburcht leeg.

De COVID-19 pandemie heeft, net als in 2020, grote gevolgen gehad voor de bedrijfsvoering van Stichting Huis Bergh.

Organisatie

Huis Bergh beschikt over een kleine formatie (6,8 FTE) vast personeel. Daarnaast kan Huis Bergh beschikken over een grote groep vrijwilligers (84) die met name zorgen voor de openstelling van het kasteel en de torenmolen in Zeddam, die de molen laten draaien en zorgen voor het onderhoud van beide molens, die inzet en deskundigheid bieden bij het beheer en de ontsluiting van het archief en bij de verschillende educatieve activiteiten en die assisteren bij klussen in en om het kasteelcomplex. Ten slotte huurt Huis Bergh onafhankelijke deskundigen in voor het beheer en de inspectie van de monumenten, de collecties en het archief en maakt Huis Bergh gebruik van de diensten van een vaste rentmeester via Koninklijk Rentmeesterskantoor 't Schoutenhuis B.V., m.n. bij (erf)pachtzaken.

Gevolgen COVID-19 pandemie

Ondanks de pandemie, die nu al twee jaar duurt, gaat het werk op het kasteel zoveel mogelijk door. Achterstallig werk is opgepakt en er zijn zowel in het kasteel als in het kantoor grote opruim- en schoonmaakacties georganiseerd.

In gezamenlijk overleg is in mei wederom een protocol opgesteld met regels en maatregelen voor het moment waarop het kasteel weer open zou mogen gaan. De Museumvereniging is als branchevereniging wederom met een officieel protocol gekomen waarop het onze, specifiek voor onze situatie, is aangepast zodat het aan de wettelijke regels voldoet. Woensdag 9 juni heropende het kasteel de poorten na 6 maanden sluiting op basis van het opgestelde protocol, rekening houdend met de eisen van anderhalve afstand, maximum aantal bezoekers tegelijk per ruimte, aparte in- en uitgang, verplicht tevoren reserveren in tijdsblokken van 15 personen per 15 minuten etc. En daarnaast zijn wederom alle noodzakelijke maatregelen getroffen zoals pompjes met desinfectiemiddel voor de handen, bordjes met maximum aantal bezoekers per ruimte, gescheiden looproutes (afgezet met rood-wit lint) etc.

Aanschaf kassasysteem. Dankzij een bijdrage van dit Kickstart Cultuurfonds is er een kassa met online reserveringssysteem aangekocht. Door de anderhalvemeter-maatregel is de capaciteit van het kasteel beperkt en moeten bezoekers een tijdslot reserveren; de kassa van het kasteel was daar niet geschikt voor. Het kassasysteem wordt gekoppeld aan een e-ticketsysteem waardoor het aantal bezoekers beter geregistreerd wordt. Het boeken van een e-ticket voor de bezoeker wordt gemakkelijker.

Het protocol is wederom voorgelegd aan de gemeente die op basis daarvan en op basis van visuele inspectie door BOA's ter plekke, toestemming heeft verleend om weer open te gaan.

Het hele jaar door waren er wisselende maatregelen van kracht totdat is besloten tot een lockdown ingaande op zondag 19 december. Toen moest ook Huis Bergh wederom de deuren sluiten voor het publiek.

Personeel

Op 1 augustus was Anja Kuiperij 12 1/2 in dienst bij Stichting Huis Bergh.

Omdat Anja en veel collega's met vakantie waren op 1 augustus is haar jubileum op de laatste dag van augustus gevierd, met een toespraak en de overhandiging van een cadeau namens de Stichting.

Medezeggenschapsraad

De medezeggenschapsraad heeft dit jaar één overleg gevoerd met de directeur, op 4 oktober. De medewerkers zijn bijgepraat op het gebied van personele en andere zaken en de stand van zaken van de RIE. Het opstellen van de nieuwe RIE is vorig jaar gestart. Met alle medewerkers is besproken welke risico's zij zien bij hun werkzaamheden. De inventarisatie heeft in 2020 plaatsgevonden en waar mogelijk zijn ook dit jaar maatregelen getroffen. Dit jaar is wederom geprobeerd de juiste maatregelen en het geven van prioritering toe te voegen maar hiervoor moet echt in 2022 de hulp worden ingeroepen van een deskundige.

Vrijwilligers

Huis Bergh kan niet zonder zijn vrijwilligers. Zij zorgen met name voor de publieksopenstelling van het kasteel en de voorbereiding en begeleiding van kinderactiviteiten. De vrijwilligers dragen ook zorg voor de ontsluiting van het archief en het laten draaien en malen van en de rondleidingen in de torenmolen in Zeddam.

In 2021 zijn er 84 vrijwilligers actief voor Huis Bergh. Zes vrijwilligers hebben dit jaar hun werk voor Huis Bergh beëindigd. Hun vertrek is een groot gemis. Gelukkig hebben zich vier nieuwe vrijwilligers zich gemeld.

Begin juli hebben de jaarlijkse BHV dagen plaatsgevonden. 25 collega's hebben daaraan meegedaan. In één dag leerden ze hoe eerste hulp bij ongelukken te bieden, wat te doen bij brand en hoe het kasteel effectief en efficiënt te ontruimen

Medio november is de samenwerking met de BOA geëindigd. De BOA bleek niet langer te beschikken over de benodigde BOA-acte. Voorlopig wordt handhaving en toezicht op de terreinen van Huis Bergh overgenomen door een BOA van een ander landgoed, bij voorkeur van Natuurmonumenten omdat hun terreinen grenzen aan die van Stichting Huis Bergh. Natuurmonumenten komt met een voorstel.

Halfjaarlijkse medewerkersbijeenkomsten

Elk jaar vinden twee bijeenkomsten plaats voor alle vrijwilligers en het vaste personeel. Tijdens deze bijeenkomsten wordt aandacht besteed aan jubilea, nieuwe medewerkers, vertrokken medewerkers en aan een aantal actuele onderwerpen.

Op dinsdag 8 juni was de eerste, en helaas enige, medewerkersbijeenkomst van het seizoen. Op de hoofdburcht, buiten. Ruim 50 vrijwilligers hadden gehoor gegeven aan de oproep om bijeen te komen. Doordat de bijeenkomst op de hoofdburcht plaatsvond, konden de tafels heel ver uit elkaar staan en was de anderhalve meter afstand steeds gegarandeerd. De eigen medewerkers waren er ook bij. Gelukkig was het stralend weer. Drie vrijwilligers die 12 ½ jaar werkzaam waren voor de stichting, zijn in het zonnetje gezet en ontvingen bloemen en een cadeaubon. Één vrijwilligster is hartelijk gefeliciteerd met haar 25-jarig jubileum! Ook zij ontving bloemen en een cadeaubon. De nieuwe vrijwilligers zijn van harte welkom geheten.

Vanwege het jubileumjaar was op 16 december een kerstdiner met alle medewerkers voorzien. Door de oplopende coronabesmettingen kon dat helaas niet doorgaan. Dinsdag 14 december werd de kerst attentie uitgedeeld aan de medewerkers, buiten op de hoofdburcht.

Het was gezellig elkaar weer te spreken onder het genot van een beker warme chocolademelk, glühwein en een taartje. Één vrijwilligster is al 25 jaar trouwe vrijwilliger bij Huis Bergh. Ze werd in het zonnetje gezet door de directeur en kreeg bloemen en een cadeaubon.

De medewerkers ontvingen ook het boekje dat is samengesteld uit verhalen en anekdotes door hen en door oud-medewerkers bijeen gebracht. Het is prachtig vormgegeven door Guusje van Wezup, een van de eigen vrijwillige medewerkers, en alleen 'voor intern gebruik', ter gelegenheid van het 75-jarig jubileum van de Stichting. De vele boeiende verhalen, opgediept uit het geheugen, en de foto's met medewerkers, vaak van lang geleden, geven een mooi en bijzonder beeld van het wel en wee van Huis Bergh en de mensen die er werken en gewerkt hebben door de jaren heen.

Bestuur

Het bestuur bestaat op 1 januari 2021 uit vijf leden. Twee vanuit de gelederen van de familie Van Heek en drie bestuursleden nadrukkelijk niet behorend tot de familie Van Heek, zoals de statuten voorschrijven.

- Mr. J.C. van Hasselt, voorzitter
- H.J. Scholten, penningmeester
- Dr. D. Overbosch, vicevoorzitter
- Jhr. mr. F.F.J. Hooft Graafland (vanuit de gelederen van de familie Van Heek)
- Mevrouw mr. A.L. van Heek (idem)

Werkzaamheden 2021

Het bestuur is dit jaar vijf keer bijeen geweest voor reguliere vergaderingen. In 2021 heeft het bestuur o.a.

- de jaarrekening 2020 vastgesteld
- het jaarverslag 2020 goedgekeurd
- de kwartaalcijfers besproken
- de jaarbegroting 2022 vastgesteld
- de meerjarenbegroting 2023-2027 vastgesteld
- het rooster van aftreden 2022 vastgesteld

Overige zaken

Het bestuur heeft in maart gesproken over de (mogelijke) gevolgen van de COVID-19 pandemie voor de organisatie en de liquide positie.

Het bestuur heeft in een plenaire sessie o.l.v. een moderator op 12 mei gesproken over de koers van de Stichting. De resultaten zijn in een verslag vastgelegd en vormen het uitgangspunt voor het op te stellen beleidsplan 2023-2028. De resultaten hebben ook richting gegeven aan het opstellen van een profiel voor de nieuwe directeur.

Het bestuur heeft besloten de collectie Van Heek en enkele nadien verworven topstukken voor te dragen voor de 'WBC-lijst'. In december is deze voordracht ingediend bij de RCE.

Het bestuur heeft gesproken over de onderhoudsopgave van zowel de gebouwde als de groene en archeologische monumenten 2022 en deze onder voorbehoud goedgekeurd. Het bestuur heeft kennis genomen van het Meer Jaren Onderhoudsplan voor zowel de gebouwde als de groene en archeologische monumenten. In de vergadering van 7 oktober heeft het bestuur ingestemd met het voorstel voor een project fase 2 herinrichting tuinen door Peter Verhoeff van Stichting In Arcadië.

De aanvraag voor de POM-status is in de vergadering van 4 maart aan de orde geweest. In de vergadering van 17 juni is de POM-aanvraag door het bestuur goedgekeurd.

Het bestuur heeft kennis genomen van het ingevulde stappenplan van WBTR (Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen) en het besproken in de vergadering van 7 oktober. Het stappenplan is daarop definitief gemaakt. Op deze manier kan Stichting Huis Bergh aantonen te voldoen aan de WBTR.

In de vergaderingen van juni, oktober en december is uitvoerig gesproken over het profiel en de werving van de nieuwe directeur die per 1 februari 2022 de huidige opvolgt.

Governance Code Cultuur

Stichting Huis Bergh wordt sinds de oprichting in 1946 bestuurd volgens het vigerende bestuursmodel. Dit model wordt regelmatig tegen het licht gehouden. Er is tot heden geen aanleiding het model aan te passen.

Huis Bergh onderschrijft de Principes en Best-Practice bepalingen van de Governance Code Cultuur en heeft deze in de statuten en in het directiereglement verankerd.

De procedure omtrent de werving van leden van het bestuur is vastgelegd in de statuten van de organisatie.

Commerciële activiteiten

Marketing en communicatie

Op landelijk niveau neemt Huis Bergh deel aan het project 'Castles and countryhouses' van NBTC. Doel van dit project is de kastelen en landhuizen in Nederland actief onder de aandacht te brengen van geïnteresseerden in m.n. België, Duitsland en Groot-Brittannië.

Huis Bergh doet sinds de start in 2017 mee aan het marketingproject 'Macht en Pracht van de Gelderse streken' van Regionaal Bureau voor Toerisme Veluwe-Arnhem-Nijmegen (RBT-VAN). Voorts neemt Huis Bergh deel aan het partnerprogramma van Achterhoek Toerisme. Hier werkt de gemeente Montferland ook aan mee wat de positie van Huis Bergh in dit programma aanzienlijk versterkt.

De jaarlijkse toerismebeurs in Kalkar waar Huis Bergh elk jaar aan deelneemt samen met de VVV Montferland, Stichting Kasteelstad en Stadsmuseum Bergh, is dit jaar vanwege corona niet doorgegaan.

Voorts zijn veel artikelen verschenen in kunstmagazines en advertenties voor de tentoonstelling 'Kracht van kronieken'. En is er kort na de opening van de tentoonstelling een campagne geweest met publiciteitsborden op strategische punten langs de wegen in Nijmegen, Arnhem, Doetinchem en enkele andere gemeentes in Gelderland.

De seizoensflyers zijn verspreid onder toeristische locaties, zoals hotels, campings en bungalowparken. In verschillende toeristische en vakantiekranten zijn advertenties voor kasteelbezoek opgenomen.

Kasteelcafé Heeren Dubbel

Voor het kasteelcafé is 2021 wederom een moeilijk jaar geweest. Tot begin juni was het café verplicht gesloten. Daarna golden ook voor het café de maatregelen zoals anderhalve meter afstand houden en kleine gezelschappen aan één tafel. In de altijd stille februarimaand is de keuken vernieuwd zodat Heeren Dubbel goed voorbereid was voor de heropening in juni.

Hoewel de zomer niet zo zonnig was als in 2020, zorgde het zomerweer en het goede nazomer- en herfstweer toch voor een vol terras en goede omzet. Maar 19 december, net voor de vele kerstfeesten en feesten moesten de deuren opnieuw verplicht sluiten. Alleen 'Take away' bleef mogelijk.

Huwelijksvoltrekkingen op het kasteel

In 2021 vonden in het kasteel 12 huwelijksvoltrekkingen plaats. Ter vergelijking: in 2019 was dat het dubbele aantal. In 2020 was het aantal iets lager.

Open Trouwdaglocatie

De eerste open trouwlocatiedag stond gepland op 18 april. Vanwege corona deze keer alleen op afspraak. Vijf aanstaande bruidsparen zijn langs geweest. Ze waren enthousiast over de mogelijkheden die het kasteel heeft te bieden.

Op zondag 26 september was de tweede open trouwlocatiedag. Het was een groot succes met 12 geïnteresseerde aanstaande bruidsparen.

Zaalhuur

In 2022 zijn enkele coronaproof bijeenkomsten gehouden in het kasteel en buiten op de hoofdburcht. In totaal was de vergoeding daarvoor € 7.590,-- in 2021, t.o.v. € 2.977,- in 2020 en € 22.850,-- in 2019.

Vorstelijk logeren

In de beide torens op de voorburcht zijn luxueuze suites ingericht waar de gasten de sfeer van de middeleeuwen kunnen ervaren. In 2021 is in de beide torens in totaal 423 keer overnacht (in 2019 was dat 294 keer, in 2020 332 keer). De waardering van de gasten die bij booking.com de accommodatie reserveren is onverminderd hoog: een 9.3. De pandemie heeft zeker geen negatieve invloed op het aantal overnachtingen. Mensen zoeken iets exclusiefs in eigen land.

Financiën

Door het wegvallen van inkomsten uit entreegelden en opbrengsten uit verkoop in de winkel en door het wegvallen van inkomsten uit feesten en partijen, is de Stichting ook dit jaar getroffen. Ook dit jaar is gebruik gemaakt van financiële tegemoetkomingen van overheidswege maar bij de definitieve vaststelling na berekening van de omzetverliezen ten opzichte van dezelfde periodes in 2019 zijn de uitbetaalde voorschotten te hoog gebleken en daarom deels terugbetaald, ook die van 2020. Daarom is van een aantal regelingen in 2021 geen gebruik meer gemaakt.

Stichting Instandhouding rechten en goederen Huis Bergh

Staat van baten en lasten over 2021

	2021	Begroting 2021	2020
	€	€	€
Museumopenstelling	148.778	237.900	145.096
Verhuur kasteel	145.432	158.300	142.749
Huren en pachten	506.074	500.400	479.738
Ontvangen COVID subsidies	102.188		154.605
Overige baten	27.801	22.500	52.729
Baten	930.273	919.100	974.917
Bruto exploitatieresultaat	930.273	919.100	974.917
Lonen en salarissen	463.739	461.892	416.445
Sociale lasten	57.263	59.953	60.609
Pensioenlasten	51.041	50.455	50.120
Kosten openstelling kasteel	173.815	251.900	168.353
Kosten beheer collectie	27.248	53.600	29.044
Algemene kosten publiek	5.741	5.600	5.374
Kosten instandhouding kasteel	147.225	232.900	153.496
Kosten overige gebouwen	265.061	301.700	212.142
Kosten archief en bibliotheek	34.232	35.900	32.644
Kosten tuinen, bossen en landbouwgronden	69.110	86.600	15.402
Algemene kosten beheer	78.659	86.800	77.835
Beheerslasten	1.373.134	1.627.300	1.221.464
Exploitatieresultaat	-442.861	-708.200	-246.547
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	1.909	2.000	1.960
Som der financiële baten en lasten	1.909	2.000	1.960
Bijzondere baten	3.998	4.500	4.471
Bijzondere lasten	-18.607	-70.000	-112.454
Som der bijzondere baten en lasten	-14.609	-65.500	-107.983
Opbrengsten beleggingen	874.054	735.000	420.195
Kosten	-104.613	-107.500	-104.607
Netto opbrengst beleggingen	769.441	627.500	315.588
Resultaat	313.880	-144.200	-36.982

Subsidiënten, sponsors en fondsen

Vrienden

Kasteel Huis Bergh heeft een actieve Vriendenkring van ruim 250 leden. Een aantal van hen, verenigd in de Vriendenwerkgroep, organiseert jaarlijks enkele concerten op het kasteel waaronder het kerstconcert, alsmede een Vriendenmiddag rond een actueel thema, gerelateerd aan de museale collecties. Dit jaar is een aantal concerten niet doorgegaan vanwege de pandemie. De Vriendenontvangst op 19 september was een groot succes, met een grote opkomst evenals in de voorgaande jaren.

Ridders

Op zaterdagavond 4 september hebben de Ridders van Huis Bergh de tentoonstelling Kracht van kronieken bezocht. Helaas was een deel van hen verhinderd maar de aanwezigen hebben zeer genoten van hun bezoek. De Ridders hebben een aanzienlijke financiële bijdrage aan de tentoonstelling geleverd. De bijeenkomst is afgesloten met een etentje. Het

mooie weer zorgde ervoor dat het buiten plaats kon vinden.

De Ridders steunen Huis Bergh al geruime tijd financieel. Zoals de ridders in vroeger tijden het kasteel beschermden zo heeft het kasteel ook in deze tijd beschermers nodig. In 2021 zijn het er 11 in getal. Als dank voor hun bijdrage kunnen Ridders o.a. het ensemble van kasteel en omliggend landgoed inzetten voor de promotie van hun eigen bedrijf.

Helaas zijn alle bijeenkomsten dit jaar afgelast, inclusief het jaarlijkse kerstdiner in de hal van het kasteel. Rond kerst hebben alle Ridders wederom een kerstpakket ontvangen, wat zeer is gewaardeerd.

Ridders in 2021

Rabobank Graafschap, Kremer Groep, Pas Reform, Interovo Egg Group, Pfixx Solar, Gemeente Montferland, Optimaal FM/Regio 8, Wim Bosman Expeditie BV/Mainfreight, Hulkenberg bv, Koninklijke Fassin BV, Hannie en Wim Hendriksen.

Heeren

Sinds 2016 beschikt Huis Bergh over een groep Heeren. Hun aantal is in 2020 zeven. Het is een netwerk van ondernemers die het kasteel een warm hart toedragen door jaarlijkse financiële steun. De Heeren betalen € 1.500,- en mogen in ruil daarvoor het kasteel voor eigen promotie inzetten. De activiteiten voor de Heeren zijn in 2021 helaas alle afgelast. Rond kerst hebben alle wederom Heeren een kerstpakket ontvangen, wat zeer is gewaardeerd.

Heeren in 2021

Loodgieters- en Installatiebedrijf Kupers, Bouwbedrijf Hoffman, Oasem Media & Events, Agrio Uitgeverij, Rosendaal Makelaars, Berendhaus Groep, Herman Haan.

Subsidies

Huis Bergh wordt niet structureel gesubsidieerd door een overheid maar kan wel een beroep doen op subsidies.

In 2021 heeft Huis Bergh een bedrag van € 478.799,-- aan subsidies ontvangen.

Dit jaar ontving Huis Bergh bijdragen voor:

- het onderhoud van de rijksmonumenten (SIM),
- agrarisch natuurbeheer (ANLB)
- bos- en natuurbeheer (SNL)
- het project instandhouding gracht (provincie Gelderland)
- de tentoonstelling 'Kracht van kronieken', de publicatie 'Het Berghse kroniekenhandschrift, ontstaan, inhoud en functie van een laatmiddeleeuws geschiedenisboek' en de publicatie 'Het Berghse kroniekenhandschrift, begin van de Gelderse geschiedschrijving' (provincie Gelderland, Mondriaan Fonds, Stichting Zabawas, BNG Cultuurfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Elise Mathilde Fonds, Stichting Fonds A.H. Martens van Sevenhoven, Hendrik Muller Fonds, Kattendijkse Drucker Stichting, Gemeente Montferland, Stichting De Armenkorf, Stichting Stadskern, Stichting Het Gasthuis, Stichting Berghs Belang, Ridders Huis Bergh)
- de restauratie van het drieluik 'Kroning van Maria' (Vereniging Rembrandt)
- het funderingsonderzoek (provincie Gelderland)
- inkomstenderving vanwege de COVID-19 pandemie (Rijk, gemeente Montferland)
- het laten draaien van de torenmolen (provincie Gelderland)

